

*Bluch
1897*

20.

Dr. ROTH ERNŐ
DISE. RABBIKÉPZŐ-INTÉZET
1897

A BUDAPESTI

ORSZÁGOS RABBIKÉPZŐ-INTÉZET

ÉRTESITŐJE

AZ 1896—97-IKI TANÉVRŐL.

MEGELŐZI:

A MÓZESI-TALMUDI
BIRTOKJOG

IRTA

BLOCH MÓZES

TANÁR.

BUDAPEST.

1897.

OR - ZSE
Könyvtára

Előszó.

A mozaiko-rabbinikus jogban a birtoklási és elbirtoklási jog más jogi törvényektől abban különbözik, hogy míg ezek nagyrészt a szentírásban találhatóak és a szóbeli tan ezeket részint közvetlen hagyomány alapján, részint hagyományozott hermeneutikus szabályok szerint magyarázta, kifejtette, az idő és a viszonyok szükségleteihez képest bővítette és kiegészítette, addig a birtoklási és elbirtoklási törvényekre alig utal az írott tan, csak a szóhagyomány alapján, támaszkodva jogelvekre és a szentírás általános tételeire, állapította meg a misna és a talmud a birtoklás és az elbirtoklás jogát, bővítette és kiegészítette azt, mely azután hasonlóan a többi jogi törvényekhez mozási-talmudi jognak ismertetett el. Ezt már a misna is megjegyzi e szavakkal: *הדינין יש להן על מה שיסמכו והן הן גופי תורה*. Az összes jogitörvények, még azok is, melyek a thórában világosan nem jelennek meg, megokolásukat abban találják, époly kötelezők, époly tartoznak a thórához mint azok, melyeket az írás törvényekül állit fel. Ez az oka annak, miért nyerte a birtoklás és elbirtoklás jogáról szóló eme értekezés a „mozási-talmudi“ megnevezést. Megjegyzendő még, hogy az elbirtoklásra vonatkozó törvényeket ugyan tárgyalja a talmud Baba Bathra első három szakaszában, és kodificálják Maimûni és R. Jakob b. Aseri, de nem a birtoklás jogáról szóló törvényeket. Utóbbiakról a talmud több traktatusa különböző helyeken szól, de egymás mellett felsorolva és rendezve nem találjuk őket, különben is ugy a birtoklásra mint az elbirtoklásra vonatkozólag a mértékadó decisorok eltérő nézetben vannak. Mindezt gyűjteni és rendezni és a talmudnak, a codexeknek illető helyeire való utalással rendszerbe foglalni és a római joggal való hasonlóságot nem egyszer feltüntetni — tartotta a szerző ez értekezés feladatának.

B u d a p e s t e n, 1897 május havában.

A szerző.

Tartalom.

	Oldal
Előszó	I—II
Első szakasz.	
I. Fejezet: Általános alapelvek	1—4
1. §. A birtoklás fogalma	1—2
2. §. Teljes és korlátolt tulajdonjog	2—3
3. §. A birtoklás védelme	3—4
II. Fejezet: A birtoklás fjai	4—12
4. §. Általános beosztás	4
5—6. §. Jogszerű birtoklás	4—7
7. §. Jóhiszemű birtoklás	7—9
8. §. Rosszhiszemű birtoklás	9—11
Második szakasz.	
I. Fejezet: A birtoklás tárgyai	12—14
9. §. Általános beosztás	12
10—11. §. Ingatlan dolgok birtoklása	12—14
II. Fejezet: Elbirtoklás vagy háromévi birtoklás	15—16
12. §. Az elbirtoklás fogalma és oka	14—15
13. §. Az ingatlanok az elbirtoklásra vonatkozólag való beosztása	15—16
14. §. Házak és egyéb épületek birtoklása	16—18
15. §. A bérlő tanubizonysága	18—19
16. §. A birtoklás kellékeinek folytatása	19
17—18. §. A מחאה közelebbi meghatározása	19—22
19. §. Az elbirtoklás kellékeinek folytatása	22
III. Fejezet: Földek és szőlőskertek birtoklása	23—28
20. 21. 22. §. A birtoklás ideje	23—26
23—24. §. A fák birtoklásának különös meghatározása	26—27
Harmadik szakasz.	
I. Fejezet: Az elbirtoklás kizárása	28—32
26. §. Az építőmester mint birtokló	28—29
27. §. Társas viszony	29
28. §. A mezei munkásnak a tulajdonoshoz való viszonya	29—30

	Oldal
29—30. §. Házastársak közötti viszony	30—31
31. §. Atya és fiú közötti viszony	31
32. §. A gyámnak a gyámgyermekhez való viszonya . .	32
II. Fejezet: A birtokló vagy a tulajdonos személyes állapota miatti kizárás	32—34
33. §. A rabló	32—33
34. §. Kiskorú tulajdonok	33—34
35. §. A szökevény tulajdona	34
36. §. Zsinagóga és jótékony alapítványok javai . . .	34

Negyedik szakasz.

I. Fejezet: Ingó dolgok birtoklása	35—42
37. §. Beosztás	35
38. §. A fogalom meghatározása	35—37
39. §. Élettelen, ingó dolgok birtoklása, melyek kölcsön- vagy bérbeadásra nincsenek szánva	37—39
40—41. §. Ingó dolgok birtoklása, melyek kölcsön- vagy bérbe- adatnak	39—40
42—43. Kézművesek mint ingó dolgok birtoklói	40—42
44. §. A kézműves fia	42
II. Fejezet: Élő dolgok birtoklása	42—43
45. §. Állatok	42—43
46. §. Rabszolgák	43

Ötödik szakasz.

I. Fejezet: A szolgalmakról	44—48
47. §. A szolgalmak fogalma	45
48—49. §. A szolgalmak osztályozása	45—48
II. Fejezet: Szolgalmak elbirtoklása	48—54
50. §. Az elbirtoklás meghatározása	48—51
51—52. §. Szolgalmak elbirtoklási jog nélkül	51—53
53. §. A határos szomszéd joga	53—54

Első szakasz.

A birtoklás.

I. fejezet.

Általános alapelvek.

1. §.

A birtoklás fogalma.

Valamely dolognak tulajdonjoga és birtoklása ugy a mozaiko-talmudikus, mint a római jog szerint két különböző fogalom.

A tulajdonjog (דבר שהוא שלו, rerum dominium) valamely dolog feletti gyakorolható ama jog, mely az embert feljogosítja, hogy azt mint שלו, mint a magáét kizárólag használja és avval önkényesen rendelkezék. A tulajdonjog alanya a בעל דבר, a dolog ura (dominus rei), a kit a teljes uralom megillet, mely a dolog felett a természet és törvény szerint gyakorolható hatalmat biztosítja számára.

A birtoklás (דבר שהוא ברשותו possessio) ellenben a dolog felett gyakorolható csak is tényleges, jogos vagy jogtalan hatalom, avval a lehetőséggel és akarattal, hogy a birtokló a dolog felett mások kizárásával maga számára rendelkezzen. Ezen esetben az ember a dolognak csakis birtoklója (בעל דבר, מוחזק, תופס, possessor) nem pedig tulajdonosa. (בעל דבר dominus).

J e g y z e t: A birtok fogalmának meghatározását valamint a birtoklás védelmének okát illetőleg a római jogban a legkiválóbb jogászok nézetei eltérnek. Az egyik oldalon találjuk Savignyt és számos hívét, a másik oldalon Jhering-et és iskoláját, közöttük más tudósok foglalnak állást, kik az

adott meghatározásokat, azok megokolását bírálják, javítják és változtatják¹⁾. A talmudi fogalom מוחזק, a megtartást, רשות az uralmat, hatalmat fejezi ki, innen a birtoklás fogalmáról a szövegben adott meghatározás: a dolognak mások kizárásával való használatának lehetősége és hatalma. דבר שהוא ברשותו. Oly dolog, mely valakinek hatalmában van.

2. §.

Teljes és korlátolt tulajdonjog.

Rendszerint valamely dolog tulajdonosa egyszersmind annak birtoklója és ez esetben a tulajdonjog teljes, a mikor a dolog feletti teljes és kizárólagos hatalmat biztosítja. Ekkor magában foglalja a birtoklási, használati, gyümölcsöztetési, elenyésztetési és értékesítési jogot, melyek nem különálló, hanem a tulajdonból folyó jogok.

A tulajdonos egyik-másik jogosultsága azonban többé kevésbé lekötött, gyakran haszonélvezeti jogok és szolgalmak (servitutes) állanak fenn a dologra nézve, melyek a használatot megvonják vagy korlátozzák, gyakran pedig más valaki a dolog birtoklója a tulajdonos tudta vagy akarata nélkül, aki rendelkezési jogát gyakorolni képtelen. Nemcsak hogy a dolog használata lehetetlen számára, hanem nincs is jogosítva arra, hogy azt másra átruházza. אין אדם גזל ולא נתייאשו. מקנה דבר שאינו ברשותו. Oly dolgot, mely nincs birtokunkban, nem adhatunk és nem ajándékozhatunk el. הבעלים שניהם אינן יכולין להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו. Rablott dolgot, melyet a megrablott tulajdonos elveszítettnek még nem tekint, melyre vonatkozólag ama reményét, hogy még visszakaphatja, még nem adta fel, sem a megrablott tulajdonos, sem a rabló birtokló a szentélynek nem ajánlhat fel. Amaz nem, mert a dolog nincs bir-

¹⁾ L. Dernberg Henrik: Pandekten Berlin 1884. 2. könyv: Savigny Fr. K., das Recht des Besitzes 7. kiadás, kiadta Dr. Rudolf Adolf Frigyes, Bécs 1865; továbbá Jhering Rudolf: Ueber den Begriff des Besitzschutzes 2. kiadás, Jena 1869; végül Kindel A.: Die Grundlage des römischen Besitzrechtes Berlin 1883.

tokában, emez nem, mert nem a tulajdonosa¹⁾. Ezen esetben a tulajdonjog nem teljes, hanem korlátolt és csakis akkor válik ismét teljessé, ha a tulajdonos a dolog birtokába jut és a korlátozások megszűnnek.

3. §.

A birtoklás védelme.

Mozaiko-talmudikus jog szerint a felperes, a ki az alperes ellen követeléssel lép fel, hogy ettől valamit elvonjon — bizonyítani köteles²⁾ המוציא מחבירו עליו הראיה.

Ezen jogi tétel áll a birtoklóra is, nemcsak idegen személyekkel, hanem sok esetben magával a felperes tulajdonossal szemben is.

J e g y z e t. Arról, vajjon oly birtoklás, melyhez a possessor a tulajdonos révén jutott (תפיסה ברשות), jognak (חזקה) ismerhető-e el és vajjon a birtoklónak, ha a felperes teljes határozottsággal állított követelésével szemben (תביעת ברי) maga magának is csak kétes ellenmondással élhet (מענת ישנא), a jogvédelem mégis nyújtható-e, hogy a bizonyítás a felperest terhelje vagy pedig hogy ezen esetben ברי וישנא ברי עדיף a határozottsággal állított kereset mellett inkább szól az igazság valószínűsége, mint az alperes határozatlan ellenmondása mellett és így az utóbbi bizonyítani tartozzék abból az okból, minthogy a birtoklás magában még nem jog (חזקה), hanem csak is tény (מעלה בעלמא), a miért is a felperes határozott állítása elégséges volna, hogy a kételkedő alperest bizonyításra kötelezze — arról eltérnek a nézetek. (L. B. M. 100^a Toszafoth s. v. הא, R. Salamon Lurja (מהריש"ל) R. Samuel Edels (מהריש"א) továbbá a Kezoth Hachosen a Konteresz Haszfezoth c. 1 § 7 és Saare Thora II. rész 22. főszakasz.)

1) Baba Meczia 6^a 16^a; Maimuni, Mechira 22 f. 5. sz. Erachin 6 f. 22 sz.; Chosen Mispas 209 f. 5 sz. 211 fej. 1. §.

2) Baba Kamma 46^b és több helyen.

II. fejezet.

A birtoklás fajtái.

4. §.

Általános beosztás.

A birtoklás vagy jogszerű (*possessio iusta*) vagy jogszerűtlen (*possessio iniusta*); továbbá vagy jóhiszemű (*bona fide possessio*) vagy pedig rosszhiszemű (*mala fide possessio*) lehet.

J e g y z e t. A római jogászok megkülönböztetik még a *possessio civilis* és a *p. naturalis*. Az előbbi Savigny szerint azon birtok, mely az elbirtokláshoz (*usucapio*) vezet és az utóbbi, melynek ezen kelléke hiányzik. Az elbirtoklás alapját képezi azon szabály, melyet a tizenkét tábla felvett t. i. a ki valamely dolgot egy vagy két évig birtokol, annak tulajdonosává lesz.

A *possessio naturalis* feloszlik Savigny szerint a *possessio ad interdicta* és a szűkebb értelemben vett *possessio naturalisra*¹⁾.

5. §.

Jogszerű birtoklás.

Jogszerű a birtok :

I. Ha a birtoklás tárgya egyszersmind a birtokló tulajdona, ha a dolog nemcsak ברשותו hanem שלו és így a birtokló és a tulajdonos egy és ugyanazon személy. megszereshető :

a) uratlan dolgoknál (רֵס הַבֶּקֶר *res nullius*) foglalás (*occupatio*) útján, azaz uratlan dolgoknak birtokba vétele azzal az akarrattal, hogy azokat magunk számára megszerezzük²⁾,

b) átadás (*traditio*) által vagyis az eddigi tulajdonos birtokló tulajdonát adásvevés, csere és ajándékozás útján másra ruházza át a törvényes tulajdonítás tényeinek és formalitásainak (קנינים) végrehajtásával, végül

¹⁾ Dernberg, Pandekten 175 §; Savigny u. o. 2 és követk. §.

²⁾ Maimuni, Zechia umatana 1. f. 1. 12. §., Chosen Mispat 273 fej. §, 275 f. 27. §.

c) örökösödés útján.

II. Ha a birtokbavétel a tulajdonos tudtával és akaratával történt תפיסה ברשות pl. A. elad B-nek gabonát és azt mondja: Eladom neked kur-ját¹⁾ 30 szelá-ért²⁾, egy szaát egy szeláért. B beleegyezik ebbe. Miután az eladó az áru egy részét pl. tiz szaá-t már szállított, azt mondja a vevő: ezen mennyiség elegendő, többre nincs szükségem; az eladó pedig azt mondja: ha át nem veszed az egész kur-t, az egész vétel semmis és visszaköveteli a már szállított 10 szaát. Mindketten a szóbeli szerződés szavaival okolják meg jogukat. A. állítását támogatja a megállapodás első szavaival, melyek ugy hangzanak: én eladok neked egy kur-t = 30 szaát — mely szavak azt mutatják, hogy a szerződés 30 száára köttetett meg, B. viszont a szerződés végzavaira hivatkozik, melyek azt mondják, egy száát egy szeláért és ebből kitűnik, hogy egyes száákra állapodtak meg. Már pedig oly szerződésnél, melyben két egymással ellenkező kifejezés fordul elő, jogilag eldöntetlen, vajjon לשון ראשון az első kifejezés jogerős-e, vagy pedig az לשון אחרון; vagyis ez ספק ממנה, melyre המוציא מהכירו התעלה áll. A ki más ellen követeléssel lép fel, bizonyítani tartozik és minthogy B. mint a tiz szaa birtoklója תופס ברשות, ennél fogva A. a המוציא מהכירו s a bizonyítás terhe neki jut³⁾.

1. J e g y z e t. Hogy az idézett és hasonló esetekben különbség van vajjon a birtoklás tárgya ingó vagy ingatlan birtok arról lásd a 10. §.

2. J e g y z e t. Ha a tulajdonosnak nem mint jelen esetben, szándékában volt a birtokkal együtt annak tulajdonjogát is átruházni, hanem csakis határozott időre a birtok-

1) Urmérték neve, mely 30 szaát tartalmaz.

2) Pénznem neve, 4 dinár értékben.

3) Baba Bathra 86^b, 105^a és több helyen. Chosen Mispat 200 fej. 7. sz jegy 2. Maimuni Mechira 4 f. 7. § határozottan a vevőnek ítéli a jogot. V. ö. Baba Meczia 103^b; Aseri Bechoroth I. sz. 15. § Nimukes Josef Baba Mezia 1. fej. és bővebbet Tokfo Kohen 67. § és követk. Kecoth Hachosen Kunteresz Haszfekoth.

lást és használatot másnak átengedni, pl. A. kölcsönbe ad B.-nek egy ingó dolgot ingyenes használatra azzal a megállapodással, hogy B. azt használat után ismét visszaadni tartozik, (שאלה commodatum, haszonkölcsönszerződés) a haszonkölcsönbe vevő (שואל, commodator) azonban, mialatt a dolog birtoklója arra igényt tart, vajjon most az utóbbi annyiban legyen jogos birtoklónak (תופס ברשות) tekintendő, hogy a bizonyítással a haszonkölcsönbe adó (משאל, commodans) terheltessék meg — arról a későbbi rabbinikus tekintélyek nézetei eltérnek. Therumath Hadesen Resp. 321 a haszonkölcsönbe vevőt nem tekinti jogos birtoklónak és azért őt terheli meg a bizonyítással. E nézetét osztja Sabbathai Kohen, Tokfo Kohen cz. munkájának 57—60 fejezetében. Ellenben R. József b. Lev I. rész 54. és Gidule Theruma 68 fej. jogos birtoklónak mondják és így a haszonkölcsönbeadó a המוציא מהבירו, a ki bizonyítani tartozik.

(Mindkét nézet megokolása az idézett helyeken található).

Azon esetben, ha a vita tárgyát pénz képezi, pl. A. kölcsönbe adott B.-nek egy bizonyos pénzösszeget és az adós (לוה) valami követeléssel lép fel a hitelező (מלוה) ellen és e miatt megtagadja a tartozás megfizetését, ezen esetben Szifthe Kohen (i. h.) az adós javára dönt, mivelhogy a pénz, melyet kölcsönbe vesznek, rendesen kiadásra van szánva, a hitelező tehát az adósra a pénz tulajdonjogát is átruházza (מלוה), ennél fogva az adós jogos birtokló lévén ő a המוציא מהבירו, ki bizonyítani tartozik¹⁾.

6. §.

Folytatás.

III. Ha a birtokbavétel oly időben történt, a mikor annak jogosságáról kétely még nem forgott fenn (תפיסה קודם שנולד הספק). A. perli B.-t egy tartozás megfizetése végett és követelését megokolja egy kötelezvénynyel, melyen két tanu

¹⁾ L. Kunteres Hasfekoth 7. fej. 2. §; véleménye szerint pénztartozásnál sem tekinthető az adós jogos birtoklónak. תופס ברשות.

van aláírva, mely aláírás két más tanu által hitelesített; most azonban újabb két tanu jelenik meg, ki azt állítja, hogy a kötelezvény tanui az aláírásra külső erők által kényszerítették (אנוסים היו), vagy pedig abban az időben jogilag képtelenek voltak tanubizonytságot tenni (קטנים או פסולי עדות היו). A talmudi jog ugyanis abból a jogvélelemből indul ki, hogy a hitelező csakis jogilag feddhetetlen, nagykoru egyéneket irat alá tanukul a kötelezvényre, továbbá hogy a tanuk minden kényszerűség nélkül irták alá az okmányt¹⁾. (עדים ההתומים על השטר במי שנחקרה עדותן בב"ד דמי, חוקה על השטר. שנעשה בגדול מלוה גופא מידק דייק מעיקרא). Itt azonban két tanu áll a kötelezvény két tanujával szemben és a praesumptio ellen a hitelező terhére vallanak (תרי ותרי), a tartozás tehát kétes (ספק ממון) és a törvényszék az alperest el nem ítélni, mert המוציא מחבירו עליו הראיה, azért a törvény azt mondja: a kötelezvény nem semmisíthető meg, de az adós sem kötelezhető fizetésre, míg a tényállás teljesen ki nem derül.

Ha azonban a hitelező, mielőtt a terhére megjelent tanuk a törvényszéknél vallottak volna, a törvényszék által vagy önhatalmilag a pénzösszeg birtokába helyezte magát, jogos birtoklónak tekintetik (מוחזק) és a bizonyítás az adós kötelessége. (אי תפס לא מפקין מיניה).

J e g y z e t. Ezen birtokba vételnél is különbség van ingó és ingatlan között.

7. §.

Jóhiszemű birtoklás.

Jóhiszemű birtoklás az, melyet valaki abban a meggyőződésben, hogy a tárgy tulajdonát képezi, gyakorol.

I. Ellenmondás és az adóslevélben való kétértelműség

¹⁾ Kethuboth 17^b 18^a.

²⁾ Kethuboth 19^b 20^a; Toszafoth s. v. ואוקי Baba Meczia 6^b, Toszafoth s. v. פוטר Baba Bathra 105^b; Tossafoth s. v. אבל; Aseri Kethuboth II. fej. 10., Chosen Mispat 46. f. 37. §; Tokfo Kohen 66—71. §; Kunteresz Haszfeboth 2. fej.

a *התחונה על השטר בעל היד*¹⁾ jogi tétel szerint a hitelező terhére magyaráztatik vagy el döntenek. Ha ez azonban határozott bizonyossággal azt állítja, hogy az igazság az ő részén van és ezen állítására támaszkodva ellenfelének ingó vagyonát birtokába vette és pedig a vita tárgyát képező összeg erejéig, akkor jóhiszemű birtokosnak tekintetik és a birtoklás védelmében részesül *אי תפס לא מפקינן מיניה*²⁾.

II. Oly esetekben, a mikor egy talmudikus jogi tétel magyarázásban vagy egy törvény per analogiam való használatában a legtekintélyesebb jogászok eltérő nézetben vannak *(ספיקא דפלוגתא דרבוותא)* az alperes nem ítélhető el, mint-hogy *המוציא מחבריו עליו הראיה* és a *מוהוק* jogi tétel érvényesül.

Ha azonban a felperes a vitás dolgot birtokába veszi, azt állithatja: *קים לי כהנך רבוותא*: én azt a nézetet tartom helyesebbnek, mely javamra szól és ez az állítás határozott bizonyosságu követelésnek *(מענת ברי)* tekintetik és jóhiszemű birtokosnak vétetik, úgy hogy a törvényszék azt tőle el nem vonhatja. *יראי תפס לא מפקינן מיניה*³⁾.

Még azon esetben is a mikor a tannák és amorák egy jogi kérdésben eltérő nézetben vannak és a halacha meg nem állapított, jogosított a birtokba vevő, *קים לי*-t állítani és a birtoklás jó hiszeműnek tekintetik, és annak tárgya tőle el nem vonható *(ולא מפקינן מיניה)*⁴⁾.

1. J e g y z e t. Jogi kérdések, melyek a talmudban meg nem oldattak és el nem döntenek, *איבעיא דלא איפשיטא* vagy *המוציא מחבריו עליו הראיה* a *תיקו* szerint az alperes javára ítéltetnek meg és ezen esetben a *קים לי* állítás nem

¹⁾ Baba Bathra 167^a; Maimuni, Milveh Veloweh 27. f. 16. §, Chosen Mispat 42. f. 5. §.

²⁾ Maimuni i. h. l. Maggid Misna, Chosen Mispat 42. f. 8. §. Szifthe Kohen u. o. és Tokfo Kohen; V. ő. Toszafoth Baba Bathra 105^a; s. v. *אבל*; Kethuboth 20^a s. v. *דאוקי* és Aseri Kethuboth II. fej.

³⁾ Eben Haezer 52 f. 4. § jegyz. Beth Samuel u. o. 14. § és terjedelmes részletezését és megokolását a Tokfo Kohen 79—106. fej.

⁴⁾ Chosen Mispat 198. f. 11. §; Eben Haezer 96 fej. 1. §; Tokfo Kohen 88—92 fej.

alkalmazható. Arról vajjon a birtoklás akkor is, a mikor a felperes jogát fenntartja és az illető tárgy birtokába helyezte magát, jóhiszeműnek tekintessék, arról eltérnek a nézetek. (L. Aseri Baba Kamma II. fej. 2. §, 3. f. 4. §, 12. f. 11. §; Geneba 2. fej. 12. §, V. ő. R. Abraham b. David ראב"ד és Maggid Misna u. o. 4. fej. 7., 8. §; Chobel Umazik. 4. f. 11. §, 8. f. 7. §; Mechira 8. fej. 5. § Saala Upikadon 8. fej. 5. §; továbbá Chosen Mispat 202. fej. 3. §, 388. f. 17. §, 390. f. 2. és 6. §, 391. f. 12. §, 410. f. 12. §, 414. f. 1. § és végül Tokfo Kohen 3 fej. és 74 s. köv. fej.)

2. J e g y z e t. Ha valaki egy cselekvényt tesz ama szándék nélkül, hogy ezzel másnak kárt okozzon és azután nyilvánvalóvá lesz, hogy ő közvetett oka annak, hogy a másik tulajdonában megkárosodott גרמא בניזקין, akkor a tettes a kártérítéstől ugyan felmentendő, de azzal a kijelentéssel, hogy csak a világi bíró nem ítélheti el פטור מדיני אדם, de lelkiismereti kötelessége, hogy a kárvallottnak kárpotlást adjon. וחייב בדיני שמים (Baba Kamma 55^b; Maimuni, Nizke Mamon 4 fej. 2 §, Chosen Mispat 395 fej. 1 és 4 §).

Hogy vajjon az is, a mikor a kárvallott a szándéktalanul kárt okozónak ingó vagyonát a kárnak megfelelően birtokába veszi, jóhiszemű birtoklásnak tekinthető, arról lásd R. Salamon Jiczchaki ריש"י magyarázatát Baba Meczia 91^a és Szifthe Kohen, Chosen Mispat 28. fej. 2. §.

8. §.

Roszhiszemű birtoklás.

Roszhiszemű birtokló az, a ki a birtoklást megszerzi, noha tudja vagy tudnia kellene, hogy ezen cselekvény a joggal össze nem fér (תוקף מחבירו).

Ide tartozik a lopás, a rablás, csalás és ámitás. A roszhiszemű birtoklótól nemcsak biróilag veszik el a kérdéses tárgyat és tulajdonosának birtokába adják, hanem ez maga is jogosított arra, hogy a dolgot a birtoklótól elvonja és tulajdonjogát érvényesítse. עבד איניש דינא לנפשיה אפילו במקום. Ott, a hol a jog világos és

kétségtelen, meg van engedve az embernek, hogy a maga jogának érvényt szerezzen még akkor is, ha a késelem veszélylyel nem jár¹).

1. J e g y z e t : A római jog az önsegélyt önvédelemre és önbiráskodásra osztja. Az önvédelem a fennálló állapotoknak önhatalmu megtartása mások támadásaival szemben, a kik azokat változtatni akarják; birtoklásunk fenntartása önerőnkől, a mi rendszerint meg van engedve.

Önbiráskodás ellenben egy a mi jogunknak megfelelő állapotnak önhatalmu visszaállítása, a mi rendszerint nincs megengedve, kivéve sürgős veszély esetén, midőn a hatósági segítség későn jönne s pótolhatlan veszteséget háritunk el²). (Dernburg, Pandekten 283,284 125 §.)

2. J e g y z e t : Római jog szerint a tolvaj, a rabló, szóval a mala fide possessor az általa birtokolt idegen dolgok titkos vagy erőszakos, tehát jogellenes módon való elvonása vagy károsítása miatt panaszt nem emelhet, mégis a jogvédelemre való igénye biztosítva van. Jhering (id. helyen 60 és köv. ol.) erre vonatkozólag joggal azt jegyzi meg: „Hogy egyeztethető az össze, hogy ugyanazon személy a védelemre itt érdemesnek, ott érdemetlennek nyilvánítottatik? Ha a tisztán belső, a birtoklásban megvalósuló és a jogtalanságát bizonyító akaratnak mysteriuma képes arra, hogy a tolvaj birtokát egy magában védendő állapottá emelje, miért nem védendő ezen állapot épugy fenytő mint birtokháborítás miatti keresettekkel? Ha azt mondja a tolvaj: Az ellenfél megfosztott a birtokomtól, akkor védelemben részesül; ha pedig azt mondja: ellopta a dolgot tőlem, akkor visszautasítottatik.“ Okát a következőben adja Jhering: „A birtoklás védelme a becsületes emberek kedvéért hozatott be, szükségképen azonban a becsütelenek is részesülnek abban. Mert hogy őket visszautasítsuk, azt kellene vizsgálnunk, a mit

1) Baba Kamma 27 b; Maim. Szynhedrin 2. f. 12. §; Ch. M. 4. f.; Tokfo Kohen 115, 116. fej.

2) Ez R. Jehuda nézete is Baba Kamma idézett helyén, hogy csak is במקום פסידא sürgős veszély esetére engedhető meg az önbiráskodás.

épen az ügy rövidítésének érdekében ki akarunk kerülni, ugyanis azt vajjon a birtoklónak joga van-e vagy nincs. A jog kérdésének belevonása a legitimatio megkönnyítését, a mit épen a birtoklás védelme kell, hogy nyújtson, háttérbe szoritja, a possessorium számára petitoriummá lenne. Jobb azonban, hogy kivételesen érdemetlenek részesüljenek a törvény jótéteményében, mint hogy ezt azok kizárása végett az érdemeseknek is megtagadjuk.“ Ezen megokolás Jhering azon állításán alapul (45 o.): „A birtoklás védelme mint a tulajdonjog tényleges volta szükséges kiegészítése és pótlása a tulajdonjog védelmének, a bizonyítás megkönnyítése a tulajdonos számára, mely azonban szükségképen a nem tulajdonosnak is javára szolgál.“

Második szakasz.

I. Fejezet.

A birtoklás tárgyai.

9. §.

Általános beosztás.

A birtoklás tárgyai:

A.) Ingatlan dolgok (Immobilia, נכסים שיש להם אחריות, קרקעות).

B.) Ingó, élettelen dolgok (Mobilia, נכסים שיש מטלטלים, להם אחריות).

C.) Állatok (animalia בהמות) és rabszolgák (עבדים, mancipia).

10. §.

Ingatlan dolgok birtoklása.

Ingatlan dolgokra vonatkozólag azt mondja a talmudikus jogi tétel:

Telkek addig tekintetnek a tulajdonos birtokának, míg traditio által a birtoklással együtt a tulajdonjog is másra át nem ruháztatnak. קרקע אינה נגזלת. קרקע אינה נגזלת. ולעולם ברשות בעלים עומדת. Telkek rablás által a tulajdonostól el nem ragadhatók, hanem mindig birtokukban marad¹⁾. Ezen jogi tétel következtében kétes esetben a bizonyítás a birtoklót terheli még akkor is, ha jelenlegi birtoklásához a tulajdonos tudtával és akaratával jutott ברשות²⁾. A. bérbeadja házát B-nek és bérül kiköt tizenkét dinárt egy

¹⁾ Baba Kamma 95^a és id. hely. Maim. Gezela 9. f.; Ch. M. 371. fej.

²⁾ V. ö. f. 5. § II.

évre, egy dinárt egy hónapra. Már most megesett, hogy a bérlet éve szökő év volt és így tizenhárom hónapból állott. A tizenharmadik hónap letelte után a bérbeadó egy dinárt követel a szökő hónapért, a mennyiben azt állítja, תפוס לשון אחרון, hogy a bérleti szerződés utolsó szavai a mértékadók; a bérbevevő pedig megtagadja a szökő hónapért való fizetést azzal az ellenvetéssel, hogy a bérleti szerződés első szavai a lényegesek תפוס לשון ראשון.

Noha a bérbevevő a tizenharmadik hónapban a tulajdonos tudtával és akaratával lakott a házban és így jogszerű birtokló volt (תופס ברישות), mégis a bérbeadó joga ismertetik el, mivelhogy ingatlanok a tulajdonos birtokának tekintetnek (המוציא מחבירו עליו הראיה¹) azért (קרקע בחזקת בעלים קיימת) arra az esetre is, ha két tanu egy ingatlanokról kiállított adásvevési szerződés érvényessége mellett, két másik tanu pedig az ellen vall (תרי ותרי) és a vevő, még mielőtt az utóbbi két tanu a szerződés ellen vallott, a telket hatalmába és birtokába vette, תפיסה קודם שנולד הספק. Ez esetben a tárgy az eladónak, az eddigi jogos tulajdonosnak (ברא קמא) ítéltetik oda és a vevő a telekről eltávolíttatik²). Ugyanez az eset áll a 6. §-ban felhozott jóhiszemű birtoklásra is, a mennyiben a tárgy ingatlan dolog.

11. §.

Folytatás.

Ingatlan dolgok birtoklása magában még nem képez jogot és ha a birtokló az eddigi jogos tulajdonossal szemben azt vitatja, hogy ő e tárgyat tőle vétel vagy ajándékozás útján tulajdonjogilag megszerezte, ezen állítását tanukkal, illetőleg hiteles okirattal bizonyítania köteles, ellenkező esetben a tárgy birtoklásából elmozdítottatik és abba a tulajdonos helyeztetik. Sőt akkor is, a mikor a birtokló a felperes tu-

¹) Baba Meczia 102^b; Maim. Szechiroth 7. f. 2. §; Chosen Mispat 312. f. 15 §; l. Szifthe Kohen v. 14.

²) Kethuboth 20^a; l. Toszafoth s. v. ואוקי és R. Aser Chosen Mispat 235. f. 37. § jegyz.

lajdonos tulajdonjogát általában kétségbevonja, ezen ellenvetésének semmi nemű jogi értéke nincsen, ha a tulajdonos bebizonyítani képes, hogy a tárgy általánosan az ő tulajdonának volt elismerve. Azonban vannak esetek, a mikor az ingatlanok birtoklójának joga elismertetik és a bizonyítás a felperest illeti és pedig a tárgynak háromévi, meg nem támadott birtoklásának és élvezetének esetében (שני חזקה).¹⁾

II. Fejezet

Elbirtoklás vagy háromévi birtoklás.

12. §.

Az elbirtoklás fogalma és oka.

Elbirtoklás a tulajdonjog megszerzése a törvényesen meghatározott időn át folytatólagos, meg nem támadott s megállapított módozatokkal járó birtoklás által. Talmudikus jog szerint ingatlanoknál az elbirtoklás megszerzéséhez háromévi birtoklás állapított meg (חזקת שלש שנים)²⁾.

Okát pedig avval adják, hogy rendszerint csakis az első három évben a tulajdon jog megszerzése után őrzik meg gondosan a legitimitációhoz szükséges okmányokat, három év után pedig, ha időközben a birtoklás meg nem támadtatott, az illető bizonyítási eszközökre nem vigyáznak és azok meg nem őriztetnek³⁾.

J e g y z e t: Római jog szerint az elbirtoklás alapgon dolata az elévülés; a birtoklás ideje azt joggá emeli. Már a pogány császári kor két elbirtoklási intézményt ismert, az usucapio-t és a praescriptio longi temporist. A tizenkét tábla az usucapio-t szabályozta. Általános módon meghatá-

¹⁾ Baba Bathra 28^a Maim. Toén Venitan 11. f. 1. 2. §; Chosen M. 140. f. 7. és köv. §.

²⁾ Baba Bathra 28^a és köv. ol. Maim. Toen Venitan 11. fej. 1. 2 §; Chosen Mispat 140. fej. 7. és köv. §.

³⁾ Baba Bathra 29^a עד תלת שנים מודהר איניש בשטרא טפי לא מודהר Maim. i. h. 4. § Ch. M. 140. f. 7. §.

rozták, hogy telkek két év alatt elbirtokoltatnak. Az állam területének növekvésével, a népesség számának nagyobbodásával az ily gyors elbirtoklás hátrányok nélkül meg nem maradhatott, úgy hogy beállott annak szüksége, hogy azt korlátozzák. Más korlátozások között az elbirtokláshoz követelték az elbirtokló jogczimét (titulus) azaz oly tényeket, a melyek megszerzett birtoklását külsőleg is igazolták, továbbá az elbirtokló jóhiszeműségét. Az usucapio mint polgári intézmény csakis rómaiaknak állott rendelkezésére és csakis oly dolgokra vonatkozott, melyek a quirítás tulajdonjogára alkalmasak voltak. Pótlásul azután a tartományi telkekre behozták a hosszú időre való hivatkozást (a praescriptio longi temporis.) A hosszú idő azok közt, akik ugyanabban a tartományban laktak (inter praesentes), tiz év és azok közt, kiknek egyike más tartományban lakott, husz év (inter absentes). Justinianus 531-ben kiadott edictumával az usucapio-t és praescriptio longi temporis-t egy egységes intézménynyé állította össze, amennyiben közöttük minden különbséget megszüntetett. Az elbirtoklás a Justinianusi jog szerint inter praesentes tiz évi, inter absentes husz évi birtoklást követelt tekintet nélkül arra, vajjon a tárgy ugyanabban a provinciában fekszik, melyben a tulajdonos lakik, csak a lakóhely jön számba, nem pedig kizárólagos, ha hosszabb külföldi tartozkodás is. Továbbá az elbirtoklás jogczimet követel (titulus) vagyis oly eseményeket, melyek a megszerzést jogszerűnek tüntetik fel, mint pl. vétel, ajándékozás és efféle (Dernburg, Pandekten 496 o. 219 és 221 §.). A perzsa törvény szerint az elbirtoklás negyvenévi birtoklást igényelt (L. Baba Bathra 55a és Aruch s. v. אר"ש).

13. §.

Az ingatlanok az elbirtoklás szempontjából való beosztása.

A három évi birtoklásra vonatkozólag az ingatlanok beosztatnak :

I. Házakba vagy egyéb épületekbe és ültetvényekbe, melyek egész éven át használtatnak és

II. Földekbe és gyümölcsös kertekbe, melyek évenként csak egyszer hoznak gyümölcsöt.

14. §.

Házaknak és egyéb épületeknek birtoklása.

Lakóházaknál és gazdasági épületeknél a birtoklásnak:

1. három teljes évig kell tartania (שלש שנים מיום אל יום)¹⁾

Egy nappal kevesebb már nem jogosít az elbirtoklásra.

2. a három évnek szakadatlanul egymásra kell, hogy következék. (שלש שנים רצופות)²⁾

3. a birtoklónak tanukkal bizonyítania kell, hogy teljes, három egymásra következő éven át a házban lakott, illetőleg az épületeket maga használta vagy bérbe adta.³⁾

Lakóházaknál a birtoklónak vagy annak bérlőjének a három év alatt a házban ugy nappal mint éjjel laknia és azt használnia kell. Csak is nappali használat nem elegendő azért, mert az éjszakák a birtoklás megszakításának tekintetnek⁴⁾. De elegendő a tanuk egyszerű kijelentése, hogy három évig a házban lakott, a nélkül hogy határozottan kijelentenék, hogy éjjel is abban lakott⁵⁾.

Ha azonban a felperes avval az ellenvetéssel él, hogy meg van győződve, miszerint az alperes a lakást éjjel nem használta⁶⁾, vagy ha a felperes házaló (רוכל) volt, a ki az év nagy részét lakóhelyétől távol töltötte és azért bizonyossággal nem állithatja, hogy a birtokló a lakást éjjel is használta⁷⁾, mindkét esetben a birtoklónak be kell bizonyítania, hogy éjjel is a házban lakott; de elegendő a szomszédokkal

1) Baba Bathra 28^a, Maim. Toen Venitan 12. f. 1. §; Chosen Mispat 140. f. 7. § és 141. f. 1. §.

2) Baba Bathra i. h. Maim. 12. f. 4. §; Chosen Misp. 140. f. 8. § 141 f. 2. §.

3) Baba Bathra 29^a, Maim. 12. f. 2. §; Chosen Mispat 140. f. 8. §.

4) B. B. 29^a, Maim. 12. f. 8. §; Ch. M. 140. f. 8. §.

5) R. Samuel b. Meir Baba Bathra 29^a; l. Toszafoth s. v. אמר; Ch. M. 140. f. 8. §.

6) Baba Bathra 29^a; Ch. M. 140. f. 8. §.

7) Baba Bathra 29^b; R. Samuel b. Meir magyarázata ומורה מר וזוהר ברובלין helyhez, Ch. M. 140. f. 8. §.

való bizonyítás; ha ezek azt jelentik ki, hogy a birtoklót este bemenni és reggel kimenni látták és nem vették észre, hogy éjjel házi eszközöket magával elvitt, hanem csak a mikor elment, történt az meg, mint rendszeren megtörténni szokott, ha az ember házatól néhány órára eltávozik¹⁾, akkor ez elegendő az elbirtoklás elnyerésére. Végül ha a birtokló élethivatása olyan volt, mely őt lakóhelyétől távol foglalkoztatta mint pl. ha házaló (רוכל) volt, akkor határozott tanukijelentéssel kell bizonyítania, hogy a használat éjjel sem szakított meg, ha a felperes az ellenkezőt nem is állítja²⁾.

1. J e g y z e t. Maimuni nézete (Toen Venitan 12 f. 2. §) szerint abban az esetben is, ha a felperes nem bizonyossággal állítja (בטענת ברי) hanem csakis kétli, vajjon az alperes a házat éjjel is használta-e (בטענת שמא), az utóbbi a háromévi, szakadatlan birtoklást oly tanukkal köteles bizonyítani, a kik határozottan kijelentik, hogy a házat éjjel is használta. De Szifthe Kohen (Ch. M. 140 f. 7. jegyz.) Maim. szavait oda magyarázza, hogy a felperesnek alaptalan kétegye egyszerű שמא-ja semmi esetre sem elégséges arra, hogy az ellenfélt teljes tanubizonyságra kötelezze, hanem csakis akkor, ha a felperes azt állítja, hogy néhányszor est idején az illető házba ment volt és a birtoklót sohasem találta ott, csakis ezen esetben köteles a birtokló még ezen שמא ellen is tanukkal bizonyítani, hogy éjjel a házban lakott. Ezen nézetet osztja a Szifthe Kohen is.

2. J e g y z e t. R. Chananel Baba Bathra 29^b מר ומודה מר זוטרא ברוכלין hely magyarázata szerint a háromévi birtoklás, ha a birtokló vagy annak bérlője életfenntartásukat lakóhelyüktől távol kénytelenek keresni (רוכלין), ha hosszabb ideig is távol vannak, a mennyiben ha visszatérnek, ismét abban a házban laknak, félbe nem szakítottanak tekintetik, hogy az elbirtoklást elnyerhessék. (Tozsafoth Baba Bathra 29^b s. v. אמר, Aseri u. o. és Chosen Mispat 140 f. 4. § jegyz.)

1) B. B. 29^a l. Aseri u. o. Ch. M. i. h.

2) Maim. idézett helyen B. B. i. h. מר זוטרא ברוכלין magyarázatában; l. Ch. M. i. h. és Szifthe Kohen 9. j.

15. §.

A bérlők tanubizonysága.

Ha a birtokló a házat bérbe adta és a bérlők tanúságot tesznek, hogy a házban három évig éjjel-nappal laktak, úgy ezen a birtokló javára tett tanubizonyságuk csak akkor bír jelentőséggel, ha a bérbeadónak a bért még meg nem fizették, mert ezen esetben bizonyosságuk nem gyanus, hisz rájuk nézve tökéletesen közömbös lehet, hogy a perlekedő felek közül kinek joga ismertessék el, és rájuk nézve mind-egy, vajjon ennek vagy annak kell utólag a bért megfizetniök. Ha azonban a birtoklónak a bért már megfizették, akkor tanubizonyságuk gyanusnak tekintetik, minthogy נגעיין בעדותן érdekelt felek, érdekükben van, hogy a birtoklónak és nem a felperes tulajdonos joga ítéltessek meg, mert ellenkező esetben az utóbbinak a bért még egyszer meg kellene fizetniök és annak a veszélynek volnának kitéve, hogy a már az előbbinek megfizetett bért vissza nem kapják, minden-estetre kereset indítására volnának kényszerítve¹⁾.

J e g y z e t. Üzlethelyiségeknél és efféléknél, melyek csakis nappal és nem éjjel használtatnak, Maimûni nézete szerint (12 fej. 3. §) elégséges a háromévi birtoklás. Ellenben a Toszaphisták, Aseri és más tekintélyek abban a nézetben vannak, hogy hatévi birtoklás szükségeltetik. Néhány decisor különbséget tesz, vajjon a helyiség a birtokba vétel alkalmával már üzlethelyiség volt, vagy pedig a birtokló egy lakó szobát alakított-e át üzlethelyiséggé. Első esetben elégséges a háromévi birtoklás, utóbbi esetben pedig hatévi birtoklás követeltetik. Bővebbel erről Baba Bathra 29^b; Toszafoth és Aseri u. o.; Maim. 12 fej. 3. § és Maggid Misna u. u. Chosen Mispát 140 f. 14. §.

¹⁾ Baba Bathra 29^a, Chosen Mispát 140. f. 9. §; v. ő. u. o. 10, 11, 12. § oly esetek. a hol a bér már meg van fizetve és a bérlő bizonyossága nem gyanusnak és bizonyosság erejével birónak tekintetik. Maimûni nézetéről l. Maggid Misna, Toen Venitan 12. f. 2. § Szifthe Kohen Ch. M. 140. f. 7. jegy.

16. §.

Az elbirtoklás kellékeinek folytatása.

4. A háromévi birtoklás továbbá csakis akkor jogosít az elbirtoklásra, ha a tulajdonos ezen idő alatt a birtoklást meg nem támadta, ha az soha tanuk előtt, sem a birtokló jelen- sem annak távollétében oly kijelentést nem tett, hogy a birtokló erőszakos, rabló uton tulajdonába nyomult és azt hatalmába kerítette, a miért őt alkalmas időben törvénybe idézni és birtoklástól elmozdítani fogja (מחאה). A míg a tulajdonos tanukkal nem bizonyíthatja, hogy a מחאה-t előttük vagy más tanuk előtt a birtoklás három éve alatt megtette volt, ennek abba hagyása a birtokló mellett bizonyít és hallgatólag beleegyezésnek tekintetik, hogy a birtokló mellett van a jog, mert ki van zárva, hogy valaki idegent oly hosszú időn át tulajdonának birtokában és élvezetében háborítatlanul hagyná, anélkül, hogy ennek erre joga ne volna. A tulajdonosnak azon ellenvetése, hogy a birtokló a tárgyat tőle bérbe vette, vagy hogy azt neki zálogba adta, jogi értékkel nem bír, mert a bérbe vagy zálogba adónak erről okmánya kellene hogy legyen, vagy pedig a birtoklás három éve alatt ki kellett volna jelentenie, hogy a tárgyat, csakis bérbe vagy zálogba adta a birtoklónak, nem pedig hogy az vétel vagy ajándékozás útján ment át annak tulajdonába¹⁾

17. §.

A מחאה-nak közelebbi meghatározása.

A tulajdonos részéről megteendő kijelentésről (מחאה) következő jogi szabályok állanak:

a) Ugy a birtokló jelen-, mint távollétében két tanu előtt teendő meg. Ezen tanuk jogosítva vannak, az előttük tett kijelentésről, anélkül hogy erre a felektől felszólíttatnának, okiratot kiállítani azon czélból, hogy az a tulajdonosnak a birtokló ellen bizonyítékul szolgáljon²⁾.

¹⁾ Baba Bathra 29^a, 38^b; Maimūni 11. f. 2. §; Chosen Mispat 146. f. 1. és 4. §.

²⁾ Baba Bathra 38^b, 39^b; Maimūni 11. fej. 7. 8. §; Chosen Mispat 146. f. 2. 5. §.

b) Ugy a háromévi, háborítatlan birtoklásra ׀חוקה של ג'׀ vonatkozólag mint a tulajdonosnak ezen idő alatt megteendő kijelentését illetőleg (מחאה) nincsen különbség interpraesentes, azaz ha a felek egy és ugyanabban a tartományban tartózkodnak, és inter absentes vagyis ha azok különböző tartományokban laknak. Sem a tulajdonos nem mentheti hallgatását avval, hogy távolléte miatt a birtokba vételről nem tudott, sem a birtokló nem igazolhatja avval, hogy a tulajdonosnak kijelentéséről nem hallott, különben a javára szóló okiratokat megőrizte volna, mert általánosan el van fogadva, hogy egyik a másiknak beszéli el, ez ismét egy harmadiknak, utazók, kik ide oda mennek, elbeszélnek, míg a fél füléhez nem jut¹⁾. חברך חברי אית ליה וחברא דחברך. Sőt ha a tulajdonos a tanuknak azt mondta, hogy a birtoklónak az előttük tett kijelentésről ne szóljanak, vagy ha a tanuk maguk is azt mondták, hogy arról senkinek sem szólnak, vagy senkinek sem szólottak, még akkor is jogérvényes a tulajdonos kijelentése (מחאה); csak azon esetben, ha a tulajdonos a tanuknak határozottan megtiltotta, hogy azt valakivel tudassák, jogilag érvénytelen a מחאה²⁾.

Kivételes eset inter absentes, ha háboru vagy az utak egyéb bizonytalansága miatt a két lakóhely közötti közlekedés meg van szakítva vagy csak nagyon hiányos; ezen esetekben a birtoklás nem nevezhető elbirtoklásnak, miért is a birtoklónak az okmányokat meg kellett volna őriznie, minthogy valószínű, hogy a tulajdonos a birtokba vételről nem tudott, vagy ha esetleg arról tudomást szerzett volna, a kijelentést is megtette, csak hogy ez a birtoklónak ismeretlen maradt³⁾.

18. §.

Folytatás.

Ha a tulajdonos a három év alatt a törvénytől megkövetelt kijelentést מחאה megtette, elegendő, ha a birtokló

¹⁾ Baba Bathra 38^a; Maimuni 11. f. 2. 5. §; Chosen Mispat 146. f. 1. §.

²⁾ Baba Bathra 39^a; Maimûni 11. f. 6. §; Chosen Mispat 146. f. 3. §.

³⁾ Baba Bathra 38^a; Maimûni 11. f. 2. §; Chosen M. 143. f. 1. §.

a kijelentés után ismét három teljes, háborítatlan évig a tárgyat nem bírta. Ha azonban a kijelentés után ismét három teljes évig, megszakítás nélkül a házat birtokolta, az első kijelentés nem használ. Általában a tárgynak az első és második kijelentés között teljes három évig nem szabad, hogy az alperes birtokában maradjon¹⁾. Ha azonban a tulajdonos a megtett kijelentés után a tárgyat eladta és a vevőnek adásvevési szerződést kiállított, vagy pedig örökül hagyta, a megtett kijelentés a következő időre is érvényes, minthogy már nincs joga kijelentésétől visszalépni és a birtokló azt ezután már nem vehette, azért az okmányokat meg kellett volna őriznie²⁾.

Épugy érvényes a tulajdonos részéről megtett kijelentés mindenkorra, ha a birtokló azután a tárgyat eladta, minthogy a vevő jogát csakis vételénél fogva igényelheti a birtoklótól, a birtokló ellen azonban már az eladás előtt tétetett meg a kijelentés, miáltal az eladás megsemmisítettik, ha három évig is volt annak birtokában, jogczimet nem nevezhet meg, mely nélkül elbirtoklás nem történhetik³⁾. Ez azonban csakis arra az esetre áll, ha a vevő tanuk előtt már kijelentette, hogy a tárgyat nem a tulajdonostól, hanem a birtoklótól vette, mert ellenkező esetben a vevő három évi háborítatlan birtoklás után azzal az állítással, hogy a tárgyat a tulajdonostól vette, jogát érvényesíthetné⁴⁾.

J e g y z e t: Ha a birtokló egy évvel a tárgy birtokba vétele után meghalt és fia háborítatlanul a birtoklást a harmadik év végéig gyakorolta, vagy az apa és fia egy-egy évig és a vevő, a ki a tárgyat a fiutól vette, annak birtokában a harmadik évben volt, a nélkül hogy abban megtámadtatott volna, ez hasonló ahhoz az esethez, mintha az első birtokló a tárgyat teljes három évig szakadatlanul bir-

1) Baba Bathra 39^b; Maimóni 11. f. 8. §; Chosen M. 146. f. 5. §.

2) Baba Bathra 42^a; R. Samuel b. Meir u. a.; Chosen Mispat 146 f. 6. §.

3) Lásd 19. §.

4) R. Salamon ben Adreth (רשב"א) Resp. 1023; Chosen Mispat 146. f. 8. §; lásd Meirath Enajim Gl. 17.

tokolta volna. (Baba Bathra 42^a; Maimûni 12 f., 7. §.; Chosen Mispat 144 f. 3 §.) Ha az első birtokló egy év után a tárgyat eladta és a vevő azt egy év után ismét egy harmadiknak adta el és mindkét vevő okirattal van ellátva, a miáltal talmudikus jogi tétel szerint, „Jogi cselekmény, melyről írásbeli o k i r a t állíttatott ki, nyilvános, mindenki előtt ismeretes ténynek tekintetik“, שטרס קלא איה ליה, a vételek mindenkinek, így tehát a tulajdonos tudomására is juthattak és ez mégsem élt ellenvetéssel, azért a חזקה oly jogérvényes, mintha az első birtokló a tárgyat teljes három évig birtak volna. (Baba Bathra 41^b; Maim. 12 f. 6 §.; Chosen Mispat 144 f. 2 §.)

Ha a tulajdonos az első vagy második évben, a nélkül hogy a kijelentést megtette volna, meghalt és fia, mint örököse a birtoklás harmadik évének leteltéig a birtoklót szintén hallgatagon a tárgygyal rendelkezni engedte, sőt még abban az esetben is, ha az örökös a három év letelte előtt elhalt atyjának egész ingó vagyonát eladta, mégis a birtokló még mindig jogában marad, mert sem az apa, sem a fiu a szükséges kijelentést meg nem tette és az eladás olyannak nem tekinthető, mert a kérdéses dolog kivételesen mint eladási tárgy nem említettett. — Ha azonban az örökös az adásvevési szerződésben a birtoklás tárgyát határozottan és névszerint megjelölte, az eladás kijelentésnek (מחאה) tekintetik, a birtoklónak tehát a legitimitációhoz szükséges okiratokat meg kellett volna őriznie. (Baba Bathra 42^b; Maimûni 12 f. 8 §.; Chosen Mispat 144 f. 4 §.) Vajjon az utóbbi esetben is az örökös eladása a megkövetelt kijelentésnek csak is akkor tekinthető, ha az eladásról írásbeli okirat állíttatott ki, vagy pedig arra szóbelileg megkötött szerződés is elegendő-e, arról eltérnek a nézetek. (L. Maggid Misna a fent i. h. és Ch. M. i. h.)

19. §.

Az elbirtoklás kellékeinek folytatása.

5. A birtoklónak birtoklását jogczimmel meg kell okolnia. כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה „Birtoklás, melynek

jogosságát semmi nemű czim meg nem okolja, nem bizonyít a tulajdonjog mellett¹⁾. Ez a czim abban áll, hogy a birtokló a tulajdonossal szemben azt állítja: Te a tárgyat eladtad vagy ajándékoztad nekem, vagy pedig én atyámtól, a ki annak legalább egy napig birtokában volt, örököltem és azóta azt a három év leteltéig birtokoltam, anélkül, hogy te ezen idő alatt birtoklásomat megtámadtad volna, csakis akkor következik be az elbirtoklás, noha az eladást sem tanu, sem okirat nem bizonyította, minthogy háromévi, háborítatlan birtoklás után az okiratokat tovább megőrizni nem szokás.

Ha azonban a birtokló az említett czimek közül egyiket sem hozhatja fel igazolására és a felperesnek csak azt válaszolhatja: Nem tudtam, hogy kié ez a tárgy, és azért birtokomba vettem és minthogy az ellen senki ellenvetést nem emelt és a birtoklás három évében senki kijelentést (מחאה) nem tett, azért állithatom, hogy az tulajdonomba ment át; ez esetben az elbirtoklás nem következik be és ha a felperes azt bizonyítja, hogy a tárgy az övé volt, azt a haszonélvezet megtérítésével a birtoklótól visszakapja²⁾.

6. Nem szabad, hogy a birtokló a tulajdonossal szemben a 25—31 §. felhozott viszonyok egyikében állott legyen, sem pedig rablónak hírében sem, ellenkező esetben a háromévi birtoklás az elbirtoklás jogát még nem hozza magával.

III. Fejezet.

Mezők és szőlőskertek birtoklása.

20. §.

A birtoklás ideje.

Mezők, szőlős- és gyümölcsöskertek általában ültetvények, melyek évenként csak egyszer hoznak gyümölcsöt, a birtoklás idejét illetőleg házaktól és oly tárgyaktól, melyek mindig vagy évenként többször hajtának hasznot, Maimûni nézete szerint abban különböznek, hogy míg az utóbbiaknál három-

¹⁾ Baba Bathra 41^a; Maimûni 14. f. 12. §; Chosen M. 146. f. 9. §.

²⁾ Baba Bathra 41^a; Maimûni 14. f. 12. §; Chosen M. 146. f. 9. §.

évi birtoklás és haszonélvezés (מיום אל יום) követeltetik meg, az előbbieknél háromszoros gyümölcsélvezet a gyümölcsnek egy és ugyanazon nemétől elegendő, ha a harmadik aratás idejében a birtoklás három éve még nem is telt le¹⁾.

Ha azonban a birtokló a három év alatt a földet csak is újra felszántotta, de abba nem vetett (נרה שנה אחר שנה)²⁾ vagy ha vetett is, a hozadéka nem volt több mint vetése, akkor nem szerzi meg az elbirtoklás jogát, még azon esetben sem, ha a tulajdonos a kijelentést (מהאה) nem tette meg, mert a birtoklás csak akkor jogosít az elbirtoklásra, ha háromévi haszonélvezetet nyújtott³⁾.

Ép oly kevésbé jogosítja a birtoklót az elbirtoklásra, ha a vetést, miután rendes növésük egy harmadára szökkentek fel, takarmánynak vágta le, אכלה שחת, kivéve azt az esetet, ha azon a vidéken az így felszökkent kalásznak mint takarmánynak nagyobb áruk van⁴⁾.

Ha a földnek talaja köves, a hol a vetés nem tenyészhetik, elegendő ha a birtokló azt valami alkalmas használatra fordította⁵⁾.

21. §.

Folytatás.

Ha a birtokló a három év egyikében a földet nem mivelte, hanem ugaron hevertette (הובירא) és pedig oly vidéken, a hol egyes tulajdonosok földjeiket szakadatlanul minden évben mivelik, mások ismét azokat bizonyos időben ugaron hevertetik, ezzel a három évi birtoklás meg nem

1) Baba Bathra 28^a 36^b; Maimûni 12. f. 1. § elfogadja Sámuel ámorának utóbbi helyen idézett nézetét. Aseri és mások ellenben Rabnak nézetét osztják és itt is három teljes évet követelnek. R. Chananel Baba Bathra 36^b בנייהו איכא נערה דקל helyéhez való magyarázata értelmében Sámuel nézete szerint is három teljes év szükséges. (L. R. Sámuel b. Meir-t. u. o.) Chosen Mispát 141. f. 1. § mindkét nézetet idézi és R. Mózes Iszerlesz Aseri nézetét osztja.

2) Baba Bathra 36^b; Maimûni 12. f. 9. §; Chosen M 141. f. 9. §.

3) Baba Bathra i. h. Maimûni 12. f. 10. §; Chosen M. 141 f. 6. §.

4) Baba Bathra i. h. Maim. 12. f. 11. §; Chosen M 141. f. 10. §.

5) Baba Bathra 29^b; Maim. 12. f. 13. §; Chosen M. 141. f. 12. §.

szakítottatik, mert a birtokló azt mondhatja: azért tettem, hogy a föld nyugodjék és a következő évben többet hozzon; a felperes hallgatását nem igazolhatja avval, hogy a föld nem lett mivelve, hisz azt láthatta, hogy fel volt szántva. Azonban az ugarév be nem számítottatik, mert a birtoklónak teljes három éven át a haszonélvezete meg kell hogy legyen, miért is az így hiányzó ugarév helyett egy másik, a közvetlenül következő éven át földet birtokolnia és gyümölcsét élveznie kell; addig is kötelessége az okiratokat gondosan megőrizni¹⁾).

Arról azonban eltérnek a nézetek, vajjon a felperes, ha a föld oly vidéken fekszik, a hol mindenki földjét ugaron heverteti, a birtokló azonban a szokás ellenére a telket három éven át mivelteti, hallgatását avval igazolhatja-e, hogy látta, miszerint a birtokló a földet nem pihenteti és ez őt abban a feltevésben erősítette meg, hogy a birtokló a tárgyat nem tekinti tulajdonának vagy pedig annál is inkább kellett volna-e az ellenvetéssel élnie, minthogy látta, hogy a birtokló az ő (a felperes) tulajdonát képező földet teljesen kirabolja²⁾).

22. §.

Folytatás.

Ha két személy A. és B., kik egymással társas viszonyba léptek és egy telket felváltva birtokoltak és pedig úgy, hogy A. az első, harmadik és ötödik, B. a második, negyedik és hatodik évben a tárgyat birtokolta, a felperessel szemben azzal az ellenvetéssel él: Mi a földet közösen megvettük tőled és egymással megegyeztünk az iránt, hogy annak birtokát és haszonélvezetét évről-évre felváltva birtuk, úgy hogy veled szemben már hat év is letelt, anélkül, hogy te birtoklásunk ellen a kijelentést megtetted volna és ezért már nem vagyunk kötelesek az adás-vevés okiratát tovább is megőrizni; és ha a felperes azt válaszolja: mint-

¹⁾ Baba Bathra 29^a; Maim. 12. f. 4. §; Chosen M. 141. f. 2. §.

²⁾ Tur Chosen Mispas 141. f. R. Jesaja nevében; Tur maga ellenkező nézetben van. Sulchan Aruch u. o. 4. §. mindkét nézetet idézi.

hogy egyiktek sem birtokolta három egymásra következő éven át a tárgyat, így én jogosítva vagyok tulajdonomat követelni — ez esetben megkülönböztetendő, vajjon a társak az állítólagos egyezményt okirattal vagy pedig szóbelileg kötötték-e meg.

Első esetben a társaknak az egymással megkötött szerződést csak a törvényszék elé kell terjeszteniök és az elbirtoklás már az első három évi birtoklás után következik be, mert az a jogi szabály áll: *ישטרא קלא אית ליה*, a miről okirat állittatik ki, az általánosan ismeretes tény és így a felperes előtt sem maradhatott ismeretlen, azért kellő időben a kijelentést meg kellett volna tennie. A második esetben könnyen megtörténhetett, hogy a felperes a megegyezésről tudomást nem szerezhett és minthogy a két birtokló közül egyik sem bírta három egymásra következő éven át, a felperes a felszólalás idejét el nem mulasztotta és így a hatéves de folyton megszakított birtoklás sem jogosít az elbirtoklásra¹⁾.

23. §

A fák birtoklásának különös kelleke.

Gyümölcsös fák birtoklásánál az elbirtoklás elérésére való különös kelleknek megköveteltetik, hogy a birtokló a három évben a gyümölcsöt a fáról leszedje; ha ez azonban magától lehull, bár ha teljesen érett is, ez még nem tekintetik az elbirtoklás jogára való bizonyítéknak²⁾. Oly fáknál, melyek gyümölcse három évben egyszer érik meg³⁾, az elbirtoklásra elegendő, ha a birtokló a fákat az első évben ültette, három éven át a szükséges munkát végezte és a harmadik évben a gyümölcsöt leszedte⁴⁾.

1) Baba Bathra 29^b; Maimüni 12. f. 5. §; Chosen Mispat 144 f. 1. §; l. a Meirath Enajim-ot u. o.

2) Baba Bathra 36^b; R. Chananel *דקל נערה אינא בנייהו* talmud hely magyarázata után. L. R. Samuel ben Meirt u. o. Chosen Mispat 141. f. 15. §.

3) Pl. *בנות שוח* fehér füge egy neme. l. Sebiith 5. sz. 1. Misna.

4) Tur, Aseri nevében; Chosen Mispat 141. f. 16. §.

24. §.

Folytatás.

A fának háromévi birtoklása és gyümölcsének élvezése által szerzi meg a birtokló magának a fának elbirtoklását, a míg az a földben gyökeredzik; ha azonban elszáradt és vihar által kitépetett, a birtokló csakis azon esetben jogosított, annak helyére más fát ültetni, ha azt állítja, hogy a tulajdonostól a fát és annak talaját vette meg, miről okirata is kellett hogy legyen, melyet azonban, miután annak birtokában háborítatlanul maradt meg, meg nem őrizett¹⁾.

Ha három szaa vetés területén harmincz fa van ültetve és pedig minden szaa területen 10 fa és a birtokló a birtoklás három éve alatt évenként felváltva tiz fa gyümölcsét élvezi, melyek azonban nem egy szaán állanak, hanem elszórva az egész kertben, akkor ezáltal az egész gyümölcsös kertnek elbirtoklását szerzi meg²⁾.

J e g y z e t: A 16, 17, 18 és 19 §§-ban a ház birtoklására felhozott kellékek a mezők és fáskertek elbirtoklására is megköveteltetnek.

---

1) Baba Bathra 38^a; Maimûni 12 f. 18 §. Chosen Mispát 141 f. 20 §.

2) Baba Bathra 36^b; Maim. 12 f. 19 §. Maim. nézete szerint ez az eset csak akkor áll, ha a többi fák az illető évben gyümölcsöt nem hoztak vagy, pedig a birtokló azt a fákon hagyta. Chosen Mispát 141 f. 17 §. Ha kevesebb vagy több fa van egy szaa területén ültetve, arról lásd R. Sámuel b. Meirt Baba Bathra 36^b; és Chosen Mispát i. h.

Harmadik szakasz.

I. Fejezet.

Az elbirtoklás kizárása.

25. §.

Vannak esetek, melyekben az elbirtoklás joga ki van zárva és a melyekben még a három évi, meg nem támadott birtoklás sem képez jogi bizonyítékot. Ezen esetek egyrészt azon viszonyban, a melyben a birtokló a tulajdonoshoz áll, másrészt a birtokló vagy a tulajdonos személyes állapotában lelik megokolásukat.

26. §.

Az építőmester mint birtokló.

Az építőmesternek a birtoklóhoz mint telek és háztulajdonoshoz való viszonya kizárja az elbirtoklás jogát *האומן אין לו הזקה*. Az a személy, mely egy épület építésével vagy annak berendezésével és javításával hosszabb ideig foglalatoskodott és három évig a tárgy birtokában maradt, a nélkül hogy a tulajdonos tanuk előtt ellenvetéssel élt volna (*מחאה*), ezért még nem szerzi meg az elbirtoklás jogát, mert a birtoklás még nem képez bizonyítékot arra, hogy a birtokló a tárgyat megvette, hisz mint munkás volt az épületnél alkalmazva¹⁾.

Ha azonban az építőmester a tökéletesen bevégzett munka után teljes három évig háborítatlanul a tárgy birtokában maradt, akkor az elbirtoklás joga érvénybe lép²⁾.

¹⁾ Baba Bathra 42^a (l. R. Sámuel b. Meir t. n. o.) 47^a; Maim. 13. f. 4. §; Chosen Mispat 149. f. 28. §.

²⁾ Baba Bathra, Maimûni és Chosen Mispat i. h.

Ha az építőmester fia a tárgy birtokában volt és birtoklását avval a jogczimmel igazolja, hogy azt a tulajdonostól megvette, az elbirtoklás jogát elnyeri. Ha azonban azt állítja, hogy atyja vette volt meg, az elbirtoklást nem nyeri el¹⁾.

27. §.

Társasági viszony.

Ha két vagy több személy egy telek közös tulajdonosai, melynek területe kisebb, sem hogy elosztható lenne és ha a társak egyike az egész tárgynak birtokában és haszonélvezetében három teljes évig háborítatlanul megmaradt, akkor ez a birtoklás még nem eredményezi az elbirtoklás jogát *השותפין אין להם חוקה*, minthogy a tulajdonosok azon körülménynél fogva, hogy a telek el nem osztható, rendesen felváltva néhány évig annak birtokában és haszonélvezetében megmaradnak a többi társ tulajdonjogának épségben tartásával. Ha azonban a tárgy elosztható volt, annak három évi birtoklása és haszonélvezete, ha a birtokló azt állítja, hogy a többi társtulajdonostól részüket megvette volt, jogát bizonyítja és az elbirtoklás megállapítandó²⁾.

28. §.

A mezei munkásnak a tulajdonoshoz való viszonya.

Mezei munkások, a kik munkájukért a hozadéknak egy részét természetben kapják *אריסים*, ha ők és atyáik már régóta a tulajdonos és annak ősei szolgálatában állottak *אריסי בתי אבות* háromévi birtoklás és haszonélvezet által szintén nem szerzik meg az elbirtoklás jogát, mert oly munkásoknál, kiknek mintegy joguk van a családi telkek megmivelésére, gyakran előfordulni szokott, hogy a tulajdonos és a munkás felváltva néhány éven át egymásután a teljes haszonélvezetet kapják, a miért is a háromévi birtoklás még nem bizonyít az *אריסי* tulajdonjoga mellett.

1) Baba Bathra 47^a, Maim. 14 f. 3 §; Chosen Mispat 152 f. *אומן אין לו חוקה בן אומן יש לו חוקה*.

2) Baba Bathra 42^a; Maimûni 13 f. 8 §; Chosen Mispat 149 fej. 2 §.

Ha azonban a két fél között fennállott viszony megszűnik és a munkás azután is három teljes éven át háborítatlanul a tárgy birtokában maradt, akkor az elbirtoklás jogát elnyeri *יש לו חזקה מאריסתו*¹⁾. Épugy elnyeri ezt a jogot, ha a helyett, hogy maga mivelné a földet, azt a *ארים*-tól szerződött munkásokkal a nélkül, hogy maga is velük dolgoznék, mivelteni²⁾.

29. §.

A házastársak közötti viszony.

A férj, ha neje telkeit, melyek jövedéke törvényesen őt illeti meg (*נכסי מלוג*), háborítatlanul birja és használja, nem szerzi az elbirtoklás jogát, ha azt állítja is, hogy azokat vétel útján szerezte meg magának, mert a birtoklás nem bizonyít semmit, minthogy a házasság megkötésével a jövedék megilleti a férjet, a nélkül hogy neje ingatlanaira tulajdonjoggal birna. *אין לאיש חזקה בנכסי אשתו*³⁾. Még abban az esetben, ha a férj jogérvényesen az őt törvényesen megillető haszonélvezetről le is mondott, a *נכסי מלוג* ezen lemondás utáni háromévi, háborítatlan birtoklása és haszonélvezete sem képez bizonyítékot arra, hogy az ingatlanokat megvette, minthogy rendszerint a nő könnyen el nem határozhatja magát, hogy férjétől a haszonélvezetet megtagadja⁴⁾.

Ép oly kevésbé szerzheti meg a nő férje javainak három évi, háborítatlan birtoklása és haszonélvezete által az elbirtoklás jogát, mert a férj a haszonélvezetet neki átengedhette, hogy abból a szükséges élelmezést (*מזונות*), melyet neki megadni köteles, tetszése szerint megszerezhesse. *אין לאשה חזקה בנכסי בעלה*. Sőt ha a férj eltartásáról más módon

¹⁾ Baba Bathra 46^b; Maimûni 13 f., 5, 6 §; Chosen Mispat 149 f. 25—27 §.

²⁾ J. h., A. 26 §-ban a *בן אומן*-ról szóló meghatározás a mezei munkás fiára a *בן ארים*-ra is áll.

³⁾ Baba Bathra 42^a 49^a; Maimûni 13 f. 8 §; Chosen Mispat 149 f. 9 §; Eben Haëzer 87 f. 1 §.

⁴⁾ J. h.

is gondoskodott volt, még sem veszi oly szigoruan, hogy a haszonélvezetet tőle megvonja¹⁾).

30. §.

Folytatás.

Nemcsak a férj, hanem más személyek sem szerezhetik meg a férjes nő javaira férje életében a három évi háborítatlan birtoklással az elbirtoklás jogát, mert feltételezzük, hogy ez azért nem tette meg a kijelentést (מחצה), mert azt hitte, hogy ezt férje teszi meg²⁾. Csak abban az esetben, ha a birtokló még a férj halála után is három éven át a tárgyat birtokolta, noha már a férj életében is annak birtokában volt és avval a jogczimmel áll elő, hogy jelenlétében a nő a férjnek adta el, a kitől meg ő vette meg, csak is ezen esetben találnak hitelre szavai, hisz azt állithatta volna, hogy a nőtől férje halála után vette meg (מנו), a mi mellett három éves birtoklása is szól.

31. §.

Apa és fiu közötti viszony.

Míg a fiu atyja házánál van és asztalánál ül, sem az atya nem szerezheti meg három évi háborítatlan birtoklással a fiu javaira való elbirtoklási jogot, sem a fiu atyjáéin, mert a viszony rendszerint olyan, hogy ők egymásnak kölcsönösen megengedik a birtoklást és a haszonélvezetet³⁾. אין לאב חזקה בנכסי הבן ולא לבן בנכסי האב. Csak azután, mikor a fiu atyja asztalától eltávozott vagy házasságot kötött בן שחלק, csak akkor, ha egyikük a másik tárgyának birtokában három évig háborítatlanul megmaradt, lép az elbirtoklás joga érvénybe.

1) Baba Bathra 42^a 51^a Maim. 13 f. 8 §; Chosen Mispat 149 f. 9 §. Eben Haëzer 87 f. 1 §.

2) Baba Bathra 50^b; Maim. 14 f. 11 §; Chosen Mispat 149 f. 11 §. Eben Haëzer 87 f. 2 §.

3) Baba Bathra 42^a; Maimuni 13 f. 1, 8 §; Chosen Mispat 149 f. 3 §. L. 5—8 §.

32. §.

A gyám és gyámgyermek közötti viszony.

A gyám különbség nélkül akár az örökhagyótól, akár a törvényszéktől neveztetett ki annak, három évi háborítatlan birtoklással gyámgyermek ingatlanai fölött nem nyeri el az elbirtoklás jogát, minthogy ennek birtoka ugy is a gyám kezelése alatt áll, ellene ki emelhetett volna ellenvétést? האפטרופין אין להם חזקה

Különben ugyanaz, vajjon a gyám az egész hagyaték, vagy csak az illető telek kezelésével bízott meg; egy esetben sem nyeri el az elbirtoklást és pedig még akkor sem, ha a gyámgyermek ezalatt nagykorúságát elérte volt és még sem tette meg a kijelentést. Csak akkor, ha a gyámságtól felmentve három évig háborítatlanul a tárgy birtokában megmaradt, ismertetik el elbirtoklási joga¹⁾.

2. Fejezet.

A birtokló vagy a tulajdonos személyes állapota miatti kizárás.

33. §.

A rabló.

Ha oly javakra vonatkozólag, melyek rablás által, szóval mala fide, erőszakosan birtokba vétettek, a rabló birtokló háromévi birtoklás után azt állítja, hogy a tárgyat utólagosan a tulajdonostól megvette, ugy a háromévi, háborítatlan birtoklás ezen állítás valósága mellett nem bizonyít, mert a tulajdonos a birtokló erőszakossága miatti félelemből nem mer a birtoklás ellen kijelentéssel (מחאה) fellépni. גזלן אין לו חזקה. Sőt ha tanuk is bizonyítják, hogy a tulajdonos jelenlétükben a rablónak a vételt beismerte, ez sem tekintetik jogérvényesnek, mert ezen beismerés csakis félelemből eredőnek vétetik. Végül a birtokló akkor sem szerzi meg az elbirtoklást, ha tőle általánosan mint erőszakos,

¹⁾ Baba Bathra 42^a; Baba Meczia 39^b; Maimûni 13 f. 7 §. Chosen Mispat 149 f. 29, 30 §.

veszedelmes embertől félnek, noha nem tudják, hogy a birtoklást mala fide szerezte meg¹⁾).

1. J e g y z e t: A rabló fia és örököse sem szerzi meg az elbirtoklást, ha három évi birtoklását avval okolja meg, hogy a tulajdonos tanuk előtt beismerte, miszerint a tárgyat atyjának eladta. Ha azonban azt állítja a fiu, hogy ő maga vette meg a tárgyat a tulajdonostól, akkor a három évi, háborítatlan birtoklás elegendő az elbirtoklásra. (Baba Bathra 47^a; Maim. és Chosen Mispat i. h.)

2. J e g y z e t: Római jog szerint is erőszakosan birtokba vett ingatlanok az elbirtoklás alól addig vonatnak el, míg a tulajdonos hatalmába vissza nem kerülnek. (Dernburg, Pandekten 501 o. 220 §.)

34. §.

Kiskorú tulajdonosok.

Kiskorúak vagyona az elbirtoklás jogából kivan zárva, mert ezeknek az értelem és akaraterő hiányzik, hogy a birtoklóval szemben a birtoklás három éve alatt jogukat érvényesítsék és ellenvetéssel (מחאה) éljenek. Sőt ha a tulajdonos a birtoklás három éve alatt nagykorúságát el is érte, a birtokló még sem szerzi meg az elbirtoklás jogát (אין בהזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל²⁾) A kiskorúhoz hasonló a siketnéma és az örült (חרש ושוטה); ezek ingatlanaira sem szerezhető meg három évi birtoklással az elbirtoklás³⁾).

De ha ezek egyike egy nagykoru ingatlanait három évig háborítatlan bírja, ő sem szerzi meg az elbirtoklást, mert jogczimet adni képtelenek, ugy szintén a tulajdonos is szükségtelennek tartja, ellenök a kijelentést (מחאה) megtenni⁴⁾).

1) Baba Bathra 47^a; Maim. 13. f. 2. §. és 11., 14 f. 2. §. Chosen Mispat 151. f. 3. §., 152. f. 1. §.

2) Baba Meczia 39^a; Maimūni 14 f. 7 §; Chosen Mispat 149 f. 18—20 §. Vajjon a három évi birtoklás, miután a tulajdonos a nagykorúságot elérte, az elbirtoklásra jogosít-e, arról eltérnek a nézetek. I. Maimūni i. h. és רמב"ד ugyszintén Maggid Misnát u. o. és Chosen Mispat i. h.

3) Maimūni 13 f. 2 §. 1. Maggid Misna u. o. Chosen Mispat 149 f. 18 §.

4) Maimūni i. h. és Maggid Misna, Chosen Mispat i. h.

J e g y z e t: Római jog szerint is kiskorú birtoka el nem birtokolható. (Dernburg, Pandekten 501 o. 220 §.)

35. §.

Szökevény tulajdona.

Oly személy tulajdona, melynek élete megmentése végett menekülnie kell בורה מחמת נפשות, el nem birtokolható, mert a szökevény nem mer a birtokló ellen a szükséges ellenvetéssel (מחאה) fellépni abban a félelemben, hogy tartozkodási helyét ezzel elárulja és annak a veszélynek teszi ki magát, hogy kiszolgáltatják, azért tulajdonának három évi háborítatlan birtoklása még nem képez bizonyítékot az elbirtoklás joga mellett. Ha azonban csakis azért, hogy hitelezőinek sürgetésétől szabaduljon, menekült volt בורה מחמת ממון, akkor a három évi háborítatlan birtoklás az elbirtoklásra jogosít, mert ezen esetben üldözésnek nincs annyira kitéve és így a birtoklás ellen a kijelentést megtehetette volna¹⁾.

36. §.

A zsinagóga és jótékony alapítványok javai.

Ingatlanok, melyek a zsinagóga vagy a szegényügy vagy más jótékony alapítványok céljaira szolgálnak, rendszerint el nem birtokolhatók.

Ez alól kivételt képez azonban, ha azok egész kezelése kizárólag egyes személyekre, a kik egyszersmind ezen alapítványok tagjai, van bízva; ezen esetben a kezelőség részéről való kijelentésnek (מחאה) abbahagyása miatt a háromévi birtoklás az elbirtoklást eredményezheti²⁾.

J e g y z e t: Római jog szerint a templomok és jótékony alapítványok ingatlanai egyáltalában el nem birtokolhatók. (Dernburg, Pandekten 501 o. 220 §.)

1) Baba Bathra 38^b; Maim. 14 f. 10 §. Chosen Mispat 143 f. 3 §.

2) Tur Sulchan Aruch, Chosen Mispat 149 f. 31 §.

Negyedik szakasz.

I. Fejezet.

Ingó dolgok birtoklása.

37. §.

Beosztás.

Ingó dolgok (מטלטלים, Mobilia) beosztatnak:

I. Élettelen dolgokra, melyek rendszerint sem kölcsönadásra sem bérbeadásra nincsenek szánva. דברים שאינן עשויין להשאיל ולהשכיר

II. oly dolgokra, melyek rendszerint másoknak kölcsön, vagy bérbe adatnak ולהשכירו ולהשאיל העשויין להשאיל ולהשכיר

III. állatokra (גודרות).

38. §.

A fogalom meghatározása.

A fogalmának meghatározását illetőleg eltérnek a nézetek. Maimûni szerint a talmudi mondás העשויין (készített, csinált) arra a meghatározásra utal, hogy a dolog más baráti szolgálatok fejében való kölcsönadásra vagy pénzért való bérbeadásra készített és megszerzett. Mert különben így kellene hangzania: הראויין (alkalmasak), nem pedig העשויין (készített). Maimûni¹⁾ ezen fogalmat a következő szavakkal magyarázza: אל תטעה בין דברים העשויין להשאיל ולהשכיר לדברים שדרכן להשאיל ולהשכיר כמו שטעו רבים וגדולים שכל הדברים ראויין להשאיל ודרכן להשאיל אפילו חלוקו של אדם ומצעו ומטתו ראויים להשאיל אבל דברים העשויין להשאיל ולהשכיר הם הכלים שבני אותן המדינות עושיין אותן מתחלת עשייתן כדי

¹⁾ Maim. Toen Venitan 8 f. 9 §.

להשאילן ולהשכירן וליטול שכרן והרי הן לבעליהן כמו קרקע שאוכל בירותיהן והגוף קיים כך אלו הכלים עיקר עשייתן כדי להנות בשכרן כגון הזרות הגדולות של נחשת שמבשלין בהן בבית המשתאות וכגון כלי נחשת הטוח בזהב ישוכרין אותו לכלה להתקשט בו שעשיית אלו הכלים אינן למכירה עצמה ולא להשתמש בהן בעל הבית בביתו אלא להשאילן לאחרים כדי להנות כנגדן או להשכירן ולטול שכרן.

„Hogy a העשויין להשאיל szavak magyaráztaiban ne tévedj, mint sok más nagy magyarázó, tudd meg, hogy minden dolog alkalmas a kölcsön és a bérbeadásra, sőt ruhadarabokat is kölcsön kérnek, de a העשויין fogalom oly tárgyakra mutat, melyet azon vidék lakói kizárólagosan erre a célra készíttetnek, hogy azokat kölcsön, vagy bérbe adhassák és ezért díjat kapjanak. A tulajdonosnál olyan szerepet viselnek, mint a telek, melynek gyümölcsét élvezi, míg az maga tulajdonának tovább is megmarad, úgy ezen tárgyak csakis haszonélvezet céljából készíttetek, mint pl. nagy ércz üstök, melyeket nagy lakomákra való főzésre használnak és ezen célra bérbe vesznek vagy aranyozott ékszerek, melyeket menyasszonyi diszül használnak és bérbe vesznek és hasonló dolgok, melyeket sem eladásra, sem magánhasználatra készíttetnek, hanem csakis azért, hogy vizontszolgálat fejében kölcsön- és díjért bérbe adják.“

De Maimūni nézete szerint a העשויין fogalom oly dolgokat is felölel, melyek bár eredetileg nem kölcsön illetőleg bérbeadásra készíttetek, melyeket azonban a tulajdonos e célra szerzett meg és szánt és ha tanuk által megállapítható, hogy ő azokat minden időben, ha azokra szükség van, kölcsön- vagy bérbeadás útján átengedi, akkor azok mint להשכיר העשויין להשאיל דברים tekintetnek, mert a העשויין fogalom „a kölcsön- és bérbeadásra van szánva“ jelentést megengedi¹⁾.

Ellenben minden más dolog mint להשאיל העשויין דברים tekintendő, különösen oly tárgyak, melyek könnyen megrongálódnak és így a veszteség nagyobb volna, mint

¹⁾ Maim. i. h. וכן אם היה לאדם משאר הכלים ויש לו עדים שהוא משכירו ומשאילו והחזק לו שהוא להשאיל ולהשכיר הרי הוא ככלים העשויין להשאיל ולהשכיר

a díj; még ha tanuk is bizonyítják, hogy e dolgok kivételesen kölcsön- és bérbe adatnak, akkor is az **אין עשין להשאיל ולהשכיר** osztályába számíttatnak¹⁾).

Ellenben R. Chananel, Alfaszi és más decisorok a **העשין** szót nem szószertint veszik és következőképen magyarázzák: „Dolgok, melyeket kölcsön vagy bérbe adni szoktak.“ Azért minden ingó dolgot, melynek különösen nagy értéke nincsen és mely könnyen meg nem rongálódik, a miért azt akadály nélkül kölcsön- vagy bérbeadják, az **עשין להשאיל ולהשכיר** osztályába sorolják és ebből csak azokat a dolgokat zárják ki, melyeknek különös nagy értékük van és a melyek könnyen megrongálódnak. De megkövetelik, hogy a birtokló a tulajdonoshoz baráti viszonyban állott legyen, továbbá, hogy a tulajdonos a tárgyakat különben másoknak is kölcsön- vagy bérbeadni szokta; általában minden az ország szokásától és a tulajdonos jellemétől függ, mert vannak szűkkeblű emberek, a kik díjért sem engedik meg dolgaik használatát; viszont vannak jószívű emberek, a kik örülnek, ha másnak szolgálatot tehetnek, végül olyanok, kik különbséget tesznek barát és ismerős és idegen és ismeretlen között²⁾).

39. §.

Élettelen, ingó dolgok birtoklása, melyek kölcsön- és bérbeadásra nincsenek szánva.

Élettelen, ingó dolgokra vonatkozólag, melyek az **אין עשין להשאיל ולהשכיר** osztályához tartoznak, azt mondja a jogi tétel: **חזקה כל דבר הנמצא ביד אדם הוא שלו** „Ingó dolgok, melyek valakinek birtokában vannak, rendszerint annak tulajdonát képezik“³⁾).

E jogi tétel következtében az olyan dolgok birtoklása,

1) Maim. i. h. 10 §. v. ő. Maggid Misna u. o. és Szifthe Kohen Chosen Mispat 72 f. 83 jegyz. •

2) Aseri, Sebuoth 7 sz. 5. halacha, R. Nizim u. o. Tur és Sulchan Aruch Chosen Mispat 72 f. 19 §. L. Béth József u. o.

3) Ebben a formában az idézett jogi tételt a talmudban nem találjuk, de több helyből kitünik, különösen Baba Bathra 46^a; Sebuoth 46^b. L. Maim. Toën Venitan 8 f. 1 §. és Maggid Misna u. o. Tur és Sulchan Aruch, Chosen Mispat 133 f. 1 § és Koheleth Jakob 95 o. 88 §.

melyek איןן עשׂוין להשאיל ולהשכיר, azonnal az elbirtoklásra jogosít, ha a birtokló jogezimet adhat meg: A. ingó dolgok birtokában van, B. tanukkal bizonyítja, hogy e tárgyak az ő tulajdonát képezik és azokat A.-tól követeli azzal az állítással, hogy azokat csakis kölcsön- vagy bérbeadta. A. azzal az ellenvetéssel él, hogy B. azokat neki eladta vagy ajándékozta és így tulajdonjogát átruházta; ezen esetben a tárgy mint a birtokló tulajdona elismertetik és az elbirtoklás azonnal érvénybe lép, tekintet nélkül a birtoklás idejére, mert dolgoknál, melyek az איןן עשׂוין להשאיל ולהשכיר osztályába nem tartoznak, már maga a birtoklás is a tulajdonjog mellett szól: ¹⁾ (חוקה מה שכיר האדם היא שלו)

Ha azonban A. nem azt állítja, hogy a tárgyat B.-től vétel vagy ajándékozás útján, hanem mint kézi zálogot (משכון, pignus) kölcsönért kapta, állítása azon esetben, ha a dolog átadásánál tanuk jelen nem voltak, hitelt érdemel, mert מנו-ja van, azaz azt állithatta volna, hogy a dolgot B.-től vétel útján szerezte; állítását csak is esküvel kellett volna erősítenie, és azért B. az állítólagos tartozást az illető tárgy értékének erejéig megfizetni köteles. Még ha tanuk is állítják, hogy B. a dolgot A.-nak kölcsönképen adta át, A.-nak joga eskütétel mellett, hogy ő azt utólagosan B.-től megvette vagy zálogösszeggel megterhelte, elismerendő azon esetre, ha tanuk nem állítják, hogy a tárgyat a kereset indítása idején vagy röviddel azelőtt A.-nál látták, mert ebben az esetben is A.-nak מנו-ja van t. i. azzal az ellenvetéssel élhet: én a dolgot már visszaadtam. (החזרתי לך). Csakis akkor, ha az átadás tanuk előtt történt és tanuk most vagy röviddel azelőtt a dolgot A.-nál látták, tartozik A. B.-nek mint tulajdonosnak a dolgot visszaadni és birtoklási joga megszűntnek tekintetik²⁾.

1) Baba Bathra 46^a; Sebuoth 46^b; Maim. 8. f. 1 §; Chosen Mispat 133 f. 1 §. A birtokló azonban állítását talmudikus esküvel (שביעת היסת) kell hogy megerősítse.

2) Id. helyen, Chosen Mispat 72 f. 18 §. Bővebb fejtegetését az id. helyeknek, melyek azonban csak kevésbé tartoznak ide, miért is ezen ráutalások elegendők.

J e g y z e t : Több római jogász a birtoklás védelmét a tulajdonjoggal okolja meg. Így régebbi nézet szerint a birtoklásban a valószínű tulajdonjogot védelmezik; Gans szerint a birtoklás kezdő tulajdonjog, Jhering szerint a birtoklás védelme a tulajdonjog védelmének szükséges kiegészítésének érdekében történik (L. Jhering: Ueber den Grund des Besitzschutzes 6. §, továbbá 25—28. §§.)

40. §.

Ingó dolgok birtoklása, melyek kölcsön vagy bérbeadatnak.

Ingó dolgoknál, melyek kölcsön vagy bérbeadásra vannak szánva עשוי להשאיל ולהשכיר, e jogitétel: „A mi valakinek birtokában van, az tulajdonjogát bizonyítja“, חזקה שאלוהו שלו, alkalmazást nem talál, mert könnyen megeshetik, hogy kölcsön- vagy bérbevétel útján azok birtokához jutott. Ezekre tehát még háromévi, háborítatlan birtoklás után sem áll az elbirtoklás joga. A. egy ezen osztályba tartozó ingó dolognak birtokában van, B. tanukkal bizonyítja, hogy a dolog tulajdonát képezte és azért azt A.-tól visszaköveteli, azt állítva, hogy csak kölcsön- vagy bérbeadta neki, A. azonban tagadja ezt és azt hozza fel, hogy B. azt neki eladta vagy zálogba adta. Itt a birtoklás nem képez bizonyítékot és pedig azért nem, minthogy B. a dolgot másoknak kölcsön vagy bérbeadni szokta, ez az eset A-ra is állhat. A. mindenesetre követelheti, hogy B. állítását rabbinikus esküvel megerősítse és B.-nek mint tulajdonosnak a dolgot visszaadni tartozik.

De ez csak akkor történik, ha tanuk a tárgyat A-nál látták, ellenkező esetben A. állítása hitelt talál, minthogy מנו-ja van, azaz a birtoklást általában tagadásba vonhatja¹⁾ (לא היו דברים מעולם)

41. §.

Folytatás.

Ha azonban B. azt állítja A. elleni keresetében, hogy a dolgot tőle ellopták, A. tehát rosszhiszemű birtokló,

¹⁾ Sebuoth 46^b; Baba Meczia 116^a; Maimuni 8 f. 4 §: Chosen Mispat 72 f. 18 § és 133 f. 5 §; l. Tur és Meirath Enajim 13 jegyz.

akkor rendszerint keresetével visszautasítandó és A. elbirtoklása elismerendő, mert bizonyíték nélkül senkit sem lehet lopással vádolni אַחֲזֹקֵי אִי־שֵׁי בְּגַבֵּי לֹא מִחֻקֵּינָן. Kivételt képez azonban, ha a hir, hogy B.-t meglopták, általánosan elterjedt és azt állítják, hogy az illető tárgy a lopott dolgok között volt; ebben az esetben adott körülmények között B. keresetének helyt lehet adni és pedig a szerint, vajjon a birtoklót magát lopással vagy pedig csak mint a tolvajtól való vevőt vádolják, a tárgy a vételár megtérítése után vagy a nélkül a tulajdonosnak visszaadandó¹⁾.

42. §.

Kézművesek mint ingó dolgok birtoklói.

Ia az ingó dolog birtoklója kézműves (אֹמֵן), a ki oly dolgok készítésével és javításával foglalkozik, melyek a birtoklás tárgyát képező dolgok osztályához tartoznak, akkor az eset hasonló a דְּבָרִים הַעֲשׂוּיִן לְהַשְׂאִיל וְלְהַשְׁכִּיר a kölcsön- és bérbeadásra szánt dolgok birtoklásához (39 §.) és a birtoklás az elbirtoklásra nem jogosít. Ha A. pl. órás vagy ruhatisztító és egy óra illetőleg egy ruhadarab birtokában van, melyről tanuk által bizonyos, hogy B. tulajdonát képezte és ha most a birtokló azt állítja, hogy a tárgyat B.-től vétel vagy ajándékozás útján szerezte, ez azonban azt mondja, hogy a dolgot nem adta el, hanem javítás végett adta át és most visszaköveteli, ezen esetben A. akkor is, ha B. az átadásnál nem említette, hogy mily czélból adta át a dolgot, sőt ha az átadás nem történt tanuk előtt és tanuk a dolgot most A.-nál látták és határozottan tudják, hogy ugyanaz mint a mely B. tulajdonában volt, köteles a tárgyat B.-nek visszaszolgáltatnia, még akkor is, ha előbbi több éven át annak birtokában volt, mert kézművesre ama jogi tétel, hogy az ingó dolog birtoklása a tulajdonjog mellett szól אֵין חֻקָּה מִהַ שְׂנֵמְצָא בִּיד הָאָדָם הִיא שֵׁלֵו nem alkalmazható, sőt inkább

¹⁾ Bővebbet erről B. Kamma 114^a: Sebuoth 46^a; Maim. To'en Venitan 8 f. 5—8 §, Geneba 5 f. 10 és köv. §; Chosen Mispat 90 f. 11, 12 §, 133 f. 6, 7 §, és 357 f. 1 §; l. Meirath Enajim 2 jegyz. és Szifthe Kohen 2 jegyz.

érvényesül az az elv „דמסתמא לתקנו מסרו לידו“, míg az ellenkező be nem bizonyítottatik, feltéleztetik, hogy a dolgot csak is javítás végett adta át¹⁾. Ha azonban be nem bizonyul, hogy a tárgy most is A. birtokában van, noha az átadás B. részéről tanuk előtt azzal a határozott kijelentéssel történt, hogy az a célja, hogy A. a tárgyat kijavítsa és azt azután B.-nek visszaszolgáltassa, A.-nak állítása, hogy a tárgyat azután B.-től megvette, hitelt talál a מנו által, azaz B. ellen felhozhatja: (החזרת) én a dolgot már visszaadtam, azért ez esetben A.-nak joga elismerendő²⁾.

43. §.

Folytatás.

Ha a kézműves foglalkozásával felhagyott (ירד מאומנתו), azon ingó dolgokra vonatkozólag, melyeknek birtokába eddigi foglalkozásának abbahagyása után jutott, minden más birtoklóhoz hasonló és ha a dolog kölcsön- és bérbeadásra nincsen szánva, a jogi tétel: „a mit valaki birtokol, annak tulajdonjoga mellett szól“ (הזקה מה שביר אדם הוא שלו) teljes érvénybe lép és az elbirtoklás megállapítandó. Arról azonban, ha a kereset oly ingókról szól, melyeknek birtokába munkásságának folytatása alatt jutott, eltérnek a nézetek. A toszafisták nézete szerint az elbirtoklást csak akkor érheti el, ha a tárgy, miután foglalkozásával felhagyott, rendes időnél tovább maradt birtokában. Maimuni és mások azon-

1) Baba Bathra 42^a, 45^a, 47^a; Maim. 9 f. 1 §; Chosen Mispat 134 f. 1 §. L. Beth Joszef és Meirath Enajim 4. jegyz. R. Salamo b. Adret רשב"א nézete szerint rendkívüli hosszú birtoklás a kézművesnél (אומן) is elbirtoklásra jogosít.

2) „המפקיד אצל חברו בעדים אין צריך להתחזיר לו בעדים“ ha valaki egy dolgot tanuk előtt ad át megőrzés végett az, a ki átvette, nem tartozik azt tanuk előtt visszaadni. Baba Bathra id. h. Maimuni 9 f. 2 §. Chosen Mispat 134 f. 5 §. Hogy háromévi birtoklás az elbirtoklást eredményezi arról eltérnek a nézetek. Maim. (id. h.) szerint a birtoklás ezen ideje nem elegendő. Ellenben רשב"א idéz. hely. azt állítja, hogy igenis jogosít az elbirtoklásra. L. Maggid Misna id. hely. és Szifthe Kohen 135 f. 3 jegyz.

ban tekintet nélkül a birtoklás időtartamára azonnal megállapítják az elbirtoklást¹⁾).

44. §.

A kézműves fia.

Ha a kézműves foglalkozását nem adta fel és, míg a dolog birtokában volt, meghalt, és fia, ki e foglalkozást nem folytatja, azt állítja, hogy atyja a tárgyat megvette, azért az az övé, mint atyja örököséé, ezzel ép oly kevéssé nyeri el az elbirtoklást, mint azt az atyja elérte volna. Ha azonban azt állítja a fiú, hogy a felperes atyjának az ő jelenlétében beismerte, hogy a tárgyat neki eladta, vagy azt állítja a fiú, hogy ő maga vette azt, úgy elnyeri az elbirtoklás jogát²⁾).

J e g y z e t: Római jog szerint ingó dolgoknál az elbirtoklás három év alatt befejeztetett. (Dernburg, Pandekten 505 o. 221 §.)

II. Fejezet.

. Elő dolgok birtoklása.

45. §.

Állatok.

Az ingó dolgok különös nemét képezik a „moventia“ vagyis az, a mi a saját életerejére által mozog. Ezekhez tartoznak: 1. Az állatok בהמות és 2. A rabszolgák עבדים. Ezek az elbirtoklást illetőleg minden más ingó dologtól különböznek. „Apró marha birtoklása nem bizonyítja a tulajdonjog mellett, mert ez rendszeren az utczákon és a szabad tereken különös felügyelet nélkül szokott járni, azért gyakran megesik, hogy másnak területére megy³⁾).

Ha A. aprómarha birtokában van és B. tanukkal bizonyítja, hogy az az ő tulajdonát képezi és most azt A.-tól követeli, ez azonban azt állítja, hogy azt B.-től megvette,

1) Baba Bathra 47^a; l. Toszafoth s. v. ירד; Maimûni 9 f. 3 §; Chosen Mispat 134 f. 5 §.

2) Baba Bathra id. h.; Maim. id. h. Chosen M. 6 §.

3) Baba Bathra 36^a, és a T. id. h.; Maim. 10 f. 1 §.

akkor B.-nek tulajdonjoga megállapítandó és A. tartozik a tárgyat visszaszolgáltatni. Ha azonban a kérdéses állat mindig őrizet alatt áll vagy pásztornak adatott át, a kinek felügyelete alatt reggel és este a legelőre megy és onnan visszajön, úgy hogy idegen területre nem futhat, akkor ennek birtoklása hasonló más ingó dologéhoz és A. elbirtoklása megállapítandó¹⁾.

46. §.

Rabszolgák.

Rabszolgák עבדים birtoklása, a kiknek testi ereje annyira ki van fejlődve, hogy maguktól járhatnak, hasonló ingó dolgok birtoklásához, melyek elbirtoklására háromévi, háborítatlan birtoklás szükségeltetik, hogy a tulajdonjogot bizonyítsa. A חזקה מה שנמצא ביד אדם הוא שלו „ingó dolog birtoklása a tulajdonjog mellett bizonyít“ jogítétel rabszolgáknál époly kevésbé mint állatoknál alkalmazható, mert könnyen megeshetik, hogy a rabszolga önhatalmilag urától megszökik és a jelenlegi birtoklónál menedéket keresett és talált²⁾.

Rabszolga gyermeknél azonban, mely még járni nem tud, mint más ingó dolgoknál elegendő a jelenlegi birtoklás az elbirtoklásra³⁾.

1) Baba Bathra i. h. Maim. 10 f. 2 §; Chosen Mispat 135 f.

2) Baba Bathra 28^a, 36^a; Maimûni 10 f. 4 §; Chosen Mispat 135 f. 2 §.

3) Baba Bathra 36^a; Maim. és Chosen Mispat i. h.

Ötödik szakasz.

A szolgalmakról.

I. Fejezet.

47. §.

A szolgalmak fogalma.

A szolgalmak (רשות להשתמש ישעבוד, servitutes) idegen tulajdonra vonatkozó dologi használati jogok, határozott személy vagy telek hasznára. יש חוקה שאינה לגוף הקרקע אלא להשתמש בדרך שהחזיק להשתמש וכאשר יסיר תשמישתו ישאר המקום פנוי לבעליו „Létezik egy birtoklási jog másnak telkén, mely nem magában a telek birtoklásában, hanem annak határozott célokra való használatában áll és ha ezen használat megszűnik, a tárgy a tulajdonos szabad tulajdonát képezi“¹⁾.

A szolgalmak következtében a megterhelt dolog a szolgalomra jogosított érdekeinek szolgálatába lép. A szolgalom tehát a használati értéket vagy ennek egyik részét veszi igénybe, korlátozza ugyan a tulajdonost, de jogát nem szünteti meg.

48. §.

A szolgalmak osztályozása.

Általában a szolgalmak beosztatnak igenleges (עשיות, servitus affirmativa) és nemleges (מניעות, אזהרות s. negativa) szolgalmakra. Igenlegesek azok, melyek a szolgáló telekre való közvetlen behatást megengedik. A. megengedi B.-nek,

---

¹⁾ Tur Chosen Mispat 153 f. v. ö. Dernburg, Pandekten 550. o
235 §.

hogy az eső vizének elvezetésére udvarába csatornát készítsen vagy pedig hogy egy gerendát B.-nek falán keresztül A.-nak légoszlopába vonjon — ez az igenleges szolgálat. Hogy azonban B.-nek nincs megengedve, ajtót vagy (ablakot A.-nak udvarába annak engedélye nélkül nyitni — az nemleges szolgálat, mely csakis az eltiltás jogában áll. Ha azonban A. B.-nek egy ajtó vagy ablak áttörését megengedi, akkor B. szolgálatot nyer, mely igenleges ugyan, de csak saját tulajdonára szorítkozik. Beoszthatjuk tehát a szolgálmat olyanokba, mely egy más tulajdonát képező határozott telek határozott használatára jogosít és olyanokba, mely a saját telek használatában való korlátokat megszünteti. Első esetben az egyik telek, mely az uralkodónak nevezhető, megterheli a másikat, mely a szolgáló; a másik esetben a törvényesen uralkodó megszabadítja az általa korlátoltat terhétől.

49. §.

Folytatás.

Mint a római, úgy a talmudi jog is felhatalmazza a tulajdonost, hogy telkének határai között saját kénye-kedve szerint rendelkezék szomszédjának érdekeire való tekintet nélkül אדם יכול לעשות בשלו מה שירצה. Szigoru jog szerint a tulajdonos mezején vagy épületében minden neki tetsző átalakítást végezhet, ha ez a szomszédnak nem is tetszik. A határon azonban megszűnik az ő joga. A határon túl nem szabad, hogy épületei, erkélyei át nyúljanak, fáik át nőjenek a szomszéd telek feletti légoszlopba. Így juttatja egy egyszerű alaptétel mindenkinek a magáét¹⁾. De ha valahol úgy itt találja a summum jus summa saepe injuria teljes alkalmazását. Azért szükséges volt, hogy többféle más jogi tételek enyhítőleg közbelépjenek és megakadályozzák, hogy a tulajdonos jogait szomszédjainak tulságos hátrányára vagy gyakran egy egész vidék megkárosítására kihasználja. A méltányosság követelése tehát, hogy a tulajdonos roszelelküleg, csak-hogy szomszédját bosszantsa, szigoru jogával ne éljen, hanem

1) Lásd Dernburg, Pandekten S. 458 199 §.

csekély, futólagos határsértéseket el kell tünnie, pl. egy létra, melynek magassága nem négy fok¹⁾ (סולם צור), a szomszéd telkén időleges használatra felállítható.

Igy keletkeztek a talmudikus törvények, melyek a tulajdonos jogait korlátozzák és minden esetre, részint az összesség javára való tekintettel, részint hogy a szomszédokat érzékeny kártól megóvják, jogi szabályokat megállapítanak.

Ezen törvények Talm. Baba Bathra 17^a—27^b és 58^a—60^b alatt bőven tárgyalatnak, Maimûni, Sechenim 7—12 fej.-ben és Chosen Mispat 153—156 fej.-ben kodifikáltak és a talmudi jog külön részét képezik; ezen értekezésben elegendő tehát csak a főmozzanatokra utalnunk. Ezek a következők:

1. Kerülendő, hogy a szomszéd valóságos, anyagi kárt szenvedjen mint pl. a szomszéd falának közvetlen közelében árok ásása vagy pedig az eső viz, csatorna idegen telekre való bevezetése által.

2. A szomszéd a világosság és levegő megvonása által lakásának használatában ne zavartassék mint pl. ablaka előtt fal emelése által.

3. Minden kerülendő, a mi a szomszédnak különös kellemetlenségeket okozhatna pl. ajtó vagy ablak saját birtokába való áttörése, a miáltal minden, a mit tesz, idegen emberek szemének volna kitéve, minden szava, minden mozdulata hátrányára felhasználtatnék (היזק ראיה) és végül

4. Megvédendő a szomszéd attól, hogy különös, zajos munka, utálatos bűz, kigőzölgés, por és füst őt nyugalmban és kedvtelésében ne zavarja és a házában való tartozkodást lehetetlenné ne tegye. קוטרא ובית הכנסא.

1. J e g y z e t. A római jog a szolgalmakat telki (servitutes praediorum) és személyes szolgalmakra (servitutes personarum) osztja. Telki szolgalmak telekkel összekötött,

---

¹⁾ Baba Bathra 58^a, 59^a; Maim. Sechenim 8 f. 4 §; Chosen Mispat 153 f. 13 §.

idegen tulajdonon annak javára megállapított, dologi jogok. Megkövetelnek egy uralkodó, és egy szolgáló telket. A telki szolgálomak megilletik az uralkodó telek mindenkori tulajdonosát. Átmennek az első megszerzőnek minden utódjára ; ugy vannak tehát összekötve a telekkel, hogy annak mintegy tulajdonságát képezik vagy a mi a rómaiak általános felfogásának jobban megfelel, a telek a medium, melyhez a mindenkori tulajdonos joga fűződik. Következétesen a telki szolgálom az uralkodó telektől el nem választható, még használata sem ruházható át. A személyes szolgálomaknak ellenben az a céljuk, hogy egy határozott személynek élete idejére sustentatiót nyújtsanak, különösen hogy neki élethossziglan időszaki jövedelmet szerezzen. A tőke teljesen és egészen a tulajdonosnál maradjon, a jövedelem teljesen vagy részlegesen a szolgálom gyakorlására jogosítottat illesse meg. (קנין פירות) A személyes szolgálom csak a jogosított személyre szorítkozik és annak halálával megszűnik. (Dernburg, Pandekten 560 v. 228 §.)

A telki szolgálomakat a római jogászok felosztják mezei azaz kültelki (s. praediorum rusticorum) és városi azaz beltelki (s. praediorum urbanorum) szolgálomakra. Mezei, külteki szolgálomak : a gyalogösvény szolgálom (s. itineris), mely foljogosít az ösvényen átjárni, lovagolni, általában személyek és nem tárgyak átvitelére ; a marhacsapás szolgálom (s. actus), mely a szolgáló telken a nyájak áthajtására ad jogot ; a szekérut szolgálom (s. viae), mely teljes közlekedési szabadságot nyújt. Ide tartoznak még a vízvezetési szolgálom (s. aquaeductus) és a mezőgazdasági haszonélvezetek. A városi, beltelki szolgálomakhoz tartoznak az uralkodó épület javára a világosság, a kilátás tekintetében idegen telken kedvezményeket biztosító szolgálomak. Végül megkülönböztetnek még folytonos, (s. continua) és meg-megszakadó (s. discontinua) szolgálomakat. Folytonosak azok, melyek állandó állapotot tartalmaznak, és a melyek tetszés szerint gyakorolhatók, ha a szakadatlan gyakorlás physikailag nem is képzelhető. Megszakadók azok, melyek csak bizonyos időben vagy bi-

zonyos alkalommal gyakorolhatók pl. az aratás elvitelének vagy a tavaszi megöntözés joga.

2. J e g y z e t. A személyes szolgálomak legfontosabbika a haszonélvezet (קנין פירות, usus fructus); míg a telki szolgálom a szolgáló dolog használatát csak korlátolt mértékben veszi igénybe, addig a haszonélvezet a teljes használatot nyújtja. Ezért veti fel a talmud (Gittin 47 b; Baba Bathra 136 b; és m. h.) ama kérdést: vajjon a haszonélvezet joga hasonló-e a szolgáló telek tulajdonjogához vagy nem קנין פירות דמי בקנין הגוף דמי או לאו כקנין הגוף דמי. (L. Maim. Zechija Umatana 12 f. 13 §; Bikkurim 4 f. 6 §; Chosen Mispat 257 f. 5 §; v. ő. Maimûni Mechira 23 f. 5—9 §; Chosen Mispat 211 f. 4—6 §.)

A férj a nő vagyonának és pedig a נכסי מלוג törvényes haszonélvezője. A férjnek személyes szolgálma van neje javaira vonatkozólag הבעל אוכל פירות של נכסי מלוג של האשה. (Maimûni Isoth 22 fej. Eben Haeser. 85 f.)

Vajjon a férj ezen szolgálomát eladhatja-e és mily módok mellett arról l. Kethuboth 80a; Maim. Isoth 22. f. 20. §; Eben Haeser 65 f. 17., 18. §.

Míg az ötvenedik évnek, mint jóbelévnek törvénye érvényben volt, (בזמן שהיובל נוהג), Palaestinában minden földvétel tulajdonképpen haszonélvezeti szolgálom volt (קנין פירות), minthogy a jóbel évében az eladott telek az eladóhoz mint annak örökbirtoka visszakerült; de a vevő ezen idő alatt vagyis a jóbel évéig a földet eladhatta vagy örökül hagyhatta, így tehát nem volt személyes szolgálom. L. erről Gittin 48a; Toszafoth s. v. א

II. Fejezet.

Szolgálomak elbirtoklása.

50. §.

Az elbirtoklás meghatározása.

A חזקה „megtartani, birni“ talmudikus fogalom ugy a tulajdon, mint a szolgálom elbirtoklására használtatik, csak avval a különbséggel, hogy még az előbbinél a háborítatlan

birtoklásnak az elbirtoklásra szükséges időtartam a pontosan meg van határozva, addig az utóbbinál a birtoklás ideje nincsen megállapítva. A tulajdon elbirtoklásánál a misna a חזקה fogalmat kiegészíti a שלש שנים szókkal és a talmud kifejti, hogy a három évi birtoklásnak szakadatlanak, folytonosnak kell lennie. A szolgalmak elbirtoklásánál azonban hiányzik ezen hozzátétel a misnában és a magyarázat a talmudban és csak is a nem világos חזקה meghatározás adatik meg, anélkül hogy megmagyaráztatnék, hogy a birtoklásnak meddig kell tartania, hogy az ember az elbirtoklás jogát elérje. Továbbá a misna a tulajdon elbirtoklására azt a kelléket követeli, hogy a birtokló birtoklásának jogczimét adja meg. כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה; a szolgalom elbirtoklásánál e kellék nem említettik.

A misna és a talmud szövegének eme nem világos volta okot szolgáltatott a későbbi mértékadó rabbinikus jogásztekintélyek közötti vitára, a kik az említett homályos helyeket különféleképen fogták fel és magyarázták.

A gaonok, a kiknek nézetét Maimûni¹⁾ osztja, különbséget tesznek a szolgalmak és a tulajdon elbirtoklásának חזקה-ja között. Ennél, a hol egy telek tulajdonjogának átruházásáról van szó, okirat és tanubizonyság hiánya miatt, a bizonyítás megköveteltetik, hogy a birtokló három egymásra következő évig háborítatlanul a telek birtokában és élvezetében lett legyen és hogy a birtoklás jogosságát a vétel vagy ajándékozás jogczimével megokolja, hogy az elbirtoklást elnyerje.

Azért a חזקה fogalom teljes magyarázata a misnában és a talmudban חזקת שלש שנים רצופות ויש עמה טענה. Ellenben a szolgalom elbirtoklásánál, a hol nem tulajdonjogról, hanem csak szolgalomról שעבוד-ról van szó, oly szolgálatról, melyet szomszédok gyakran egymásnak megengednek és melynél ellenkező esetben a tulajdonos azonnal felszólal, elegendő az

¹⁾ Maimûni, Sechenim 11. f. 4. §; 1. Maggid Misna u. o.

elbirtoklásra, ha az, kinek jogában van szomszédjának a használatot eltiltani, azt hallgatóg neki biztosítja és ellene fel nem szólal; a használat eme hallgatóg megengedése magában sokat mondó bizonyíték, hogy jogáról önkénytelenül szomszédja javára lemondott és annak szolgálmi jogát helyben hagyja. Ebből az okból a misna és a talmud az egyszerű חזקה megnevezéssel megelégszik, mivelhogy itt sem háromévi birtoklás, sem jogczim nem szükségeltetik¹⁾.

R. Jakob Tam, R. Jona, R. Salamon b. Adret (רשב"א) ellenben azt állítják, hogy a tulajdonjognál való elbirtoklás חזקה fogalmának magyarázata a szolgálat elbirtoklására is vonatkozik és mint annál ugy ennél is három évi háborítatlan birtoklás szükséges és a szolgálat elbirtoklásánál is a vétel vagy ajándékozás jogczime megköveteltetik²⁾.

E két nézet között helyt foglal a R. Samuel b. Meir³⁾ (רשב"ם) véleménye a toszafisták nevében. Szerinte a szolgálat elbirtoklásánál, mint a tulajdonjogénál szükséges a jogczim טענה de nem a három évi birtoklás, hanem a szolgálat elbirtoklására a tulajdonos ha rövid ideig jelenlétében is történt használat elegendő⁴⁾.

R. Karo József (מחבר) Chosen Mispat 153 f. 2, 6, 16 §, 154 f. 12 §, és 155 f. 35 §-ban a gaonok és Maimûni

1) Maim. id. hely. Tur Chosen Mispat 153. és 155. fej.; R. Izsák b. Seseth ריב"ש 471 Resp.

2) Tur idéz. hely. Aseri, Baba Bathra I sz. 12. §. és Maggid Misna id. hely.

3) Baba Bathra 6a; s. v. אחזיק להורדי

4) L. Tur Chosen Misp. 153. f.; nézete szerint még a toszafisták véleménye szerint is csak kisebb értékű szolgalmaknál nem követeltetik meg a három évi használat; ellenben fontosaknál, melyeket könnyen nem engednek meg mint pl. ajtó vagy ablak áttörése, a víz elvezetésére való eresz alkalmazása és hasonlóknál, melyekről rendszerint okiratot állítanak ki, a jogczim mellett még háromévi háborítatlan használat szükségeltetik az elbirtoklás elérésére; v. ő. Beth Joszef 153. fej. az id. helyhez.

nézetét tartja a törvényes mértékadónak, R. Isserles Mózes (הגהות רמ"א) az idézett helyekhez való jegyzeteiben R. Jakob Tam és Aseri nézetét ויש אומרים megjelöléssel idézi, a nélkül hogy döntene; csak 155 f. 35 § alatt jegyzi meg: וכן ראוי להורות: és így a gaonok és Maimûni nézete mellett dönt. (L. Meirath Enajim Chosen Mispat 153 fej. 32 jegyz. és v. ö. a 48 §, alatt mondottakkal).

51. §.

Szolgalmak elbirtoklási jog nélkül.

Vannak oly szolgalmak, melyek elbirtoklási jogát nem lehet megszerezni és a melyek minden időben eltilthatók. Ezekhez tartoznak:

1. Fazekas- és pékkemencze a szomszéd épületének közvetlenközelében való felállítása, mert a sok és nagy füst-felleg még közönséges léghuzatnál is a szomszédház minden helyiségébe nyomul és az azokban való tartozkodást lehetlenné teszi

2. A szomszéd ház közvetlen közelében oly raktár építése, melyből szünetlenül porfellegek szállnak fel, mert a porfellegek miatt a házba való be- és kimenetel, sőt még az abban való lakás is igen kellemetlen.

3. A szomszédházától való törvényesen megállapított távolságban fedetlen illemhely felállítása; mert a bűz és a kigözölgés a házi lakók egészségére káros lehet, és végül:

4. Oly foglalkozások, melyek a szomszédos épületeket szerfölött megrázkodtatják és ezzel azokat megrongálhatják. Mindezeknél még a három évi háborítatlan birtoklás sem használ az elbirtoklás megszerzésére és a szomszéd felszólítására nyomban eltávolítandók, mert magától értetődik, hogy oly szolgalmakhoz, melyek teljesen elviselhetlenek, senki sem adja mindenkorra önkénytes beleegyezését. העשן ובית הכסא והאבק וכיוצא בו ונדגוד הקרקע שכל אחד אין לו הזקה ואפילו שתק הניזק כמה שנים הרי זה חוזר וכופהו להרחיק לפי שאין דעת סובלת נזק מאלו וחזקתו שאינו מוחל שהיזקו היזק קבוע¹⁾.

¹⁾ Maim. Sechenim 11. fej. 4. §: Chosen Mispat 155. f. 36. §. L. Baba Bathra 23^a, 50^b, és Toszafoth 23^a s. v. בקוטר.

52. §.

Folytatás.

Egy ablaknak a saját épületében való áttörése a szomszéd házába vagy udvarába való kilátással abból az okból tilos, mert az utóbbi az által, hogy minden mozdulatát és tettét szemmel tarthatják, minden szavát és cselekedetét megfigyelhetik, könnyen kárt szenvedhet. (היזק ראייה.) Arról, vajjon azzal, hogy A. falában B. udvarába ablakot nyitott és azt három évig nyitva tartotta volt, a nélkül, hogy B. ez ellen felszólalt volna, A. a szolgalom elbirtoklási jogát megszerezte, vagy pedig hogy ez hasonlóan az 51. §-ban felhozott esetekhez elbirtoklásra nem jogosít-e, arról eltérnek a nézetek. R. Izsák Alfaszi és R. Mózes Nachmani nézete szerint A. elbirtoklása el nem ismerhető אין חזקה להיזק ראייה דבקומטרא ובית הכסא דמי דיכול לומר סבור הייתי לקבל וא"א Ellenben Maimûni és más decisorok azt állítják יש חזקה להיזק ראייה és A. elbirtoklását elismerik¹⁾.

J e g y z e t. A rómaiaknál a szolgalom elbirtoklása a különböző időkben többféle változást szenvedett. Eredetileg az usucapiót a szolgalmakra is vonatkoztatták, úgy hogy egy szolgalom gyakorlása rövid idő alatt joggá vált. Vajjon az usucapio az összes szolgalmakra vonatkozik vagy csak azok egyes nemeire, ezt illetőleg a római jogászok eltérő nézetben vannak. (L. Dernburg, Pandekten 252. § 2. jegyzet.). A mikor azonban belátták, hogy az elbirtoklás ezen módzata a tulajdonosokra terhes és káros, a lex Scriboniával a szolgalmak usucapió-ját megszüntették. Csakhogy ezzel az egyik végletből a másikba estek.

Az usucapio lanyha követelményei azzal a veszélylyel jártak, hogy szomszédok szivességei és az usurpatiók is jogokká váltak. Ez ellen fellépni czélszerű volt, de a szolgalmak teljes kizárásának is megvolt a veszedelmes oldala. Mert régi hagyományos szolgalmak az idő folyamatában

¹⁾ Maim. 7. f. 6. §; és Maggid Misna; Tur Chosen Mispat 154. f. 1. Beth Joszef u. o. Sulchan Aruch Chosen Mispat 154. f. 7. §.

gyakran elveszítik a már feledésbe merült eredeti jogczim kimutatásának lehetőségét; ezt fedezi az elbirtoklás intézménye, melyszerint többévi gyakorlat elegendő. Így a császárok ideje alatt szükségesnek látták, hogy a szolgalmak elbirtoklásának egy új módját, a longa possessió-t hozzák be. Az időt megállapították tíz évre, ha az elbirtokló és a tulajdonos egy és ugyanazon tartományban lakott (inter praesentes), husz évre, ha egyikök más tartományban lakott (inter absentes). Továbbá feltételezték, hogy az elbirtokló avval az akaratával, hogy egy joggal éljen, már azt gyakorolta is és hogy a gyakorlat az egész időn át a tulajdonossal szemben sem erőszakosan (vi) sem alattomosan (clam) sem tőle visszakövetelhetőleg (precario) tehát a tulajdonos szivességének sem usurpatiója, sem visszaélése nem történt. A jogczim tekintetében a régebbi közös elmélet a tulajdon elbirtoklásának eszközeit a megszerzendő elévülés általános feltételeinek állapította meg és a szolgalom elbirtoklására is alkalmazta. Ennek megfelelően a szolgalom elbirtoklásánál, épugy mint a tulajdonénál jogczimet követelt. (Dernburg, Pandekten 252 §).

53. §.

A határos szomszéd joga.

Mint a jogos tulajdonosnak szabadságában van, hogy telkeit eladja, épugy mindenki jogosított arra, hogy tetszés szerinti tárgyakat vegyen. A talmudi jog azonban méltányossági szempontokból elrendelte, hogy a legközelebbi határos szomszédnak a többi vevőkkel szemben előjoga van és pedig ugyanazért az árért, melyet az eladó más vevőktől követelt és megkapott volna *דינא דבר מצרא משום ועשית הישר והטוב בעיני ה'*. A. és B. határos szomszédok; A. telkét el akarja adni vagy biróilag adják el, ezen esetben más valaki mint vevő csak akkor veheti a tárgyat birtokába, ha B. a maga részéről előjogáról lemondott és mint vevő szerepelni nem akar; ellenkező esetben B.-nek meg van az a joga, ha a telket más valaki vette meg, a vevőnek a vételi árt megadni és a tárgyat birtokába venni.

Ez az eladó tulajdonjogát nem korlátozza, hisz A.-ra közömbös lehet, ki a vevő, ha csak a szabott árt megkapja és veszteséget nem szenved. Azonkívül megvan a viszonyosság, hisz A.-nak is ugyanazon joga van, ha B. vagy más határos szomszédja telkét eladni akarja.

E korlátozás csak a vevőket érinti, a kikre kevesebb tekintettel kell hogy legyünk, mint a határos szomszédra, mert ezeknek a tárgy birtoka nem fekszik annyira érdekükben, mint annak, és ők könnyen más tárgyat is vehetnek.

Különben ezen előjog csakis az eladásnál, nem pedig ajándékozásnál sem az örökség átvételénél érvényesül és még más kivételek is fordulnak elő. Minthogy ezen jog csak látszólagos, nem pedig valódi szolgálat, elegendőnek találjuk, hogy értekezésünkben csak is ráutalunk. Bővebbet erről valamint azon esetekről, ha több határos szomszéd van l. Baba Meczia 108^a Maim. Sechenim; Chosen Mispát 175 fej.

20.

A BUDAPESTI
ORSZÁGOS RABBIKÉPZŐ-INTÉZET
ÉRTESITŐJE

AZ 1896—97-IKI TANÉVRŐL.

BUDAPEST.

1897.

OR - ZSE
Könyvtára

A lefolyt tanév az országos rabbiképző-intézet működésének második évtizedét zárja le. Intézetünknek édes hazánk ezeréves fennállásának ünnepélye alkalmából kiadott története fölöslögéssé teszi, hogy e helyen újból intézetünk eddigi működésére visszatekintsünk, mi okból itt csak az 1896/7-iki tanévről jelentést teszünk.

Mielőtt azonban azt részletesen előterjesztjük, fájdalommal telt szívvvel emlékszünk meg azon nagy veszteségekről, melyek intézetünket az 1896/7-iki tanévben oly súlyosan érték. Brill S. L. pesti rabbisági elnök, az intézet volt tanára és a vezérlő bizottság kiváló tagja, f. évi április hó 8-án, áldásteljes és jámbor életének 83-iki évében meghalt. A kiváló érdemeknél fogva, melyeket a boldogult intézetünk létesítése és szervezése, felvirágoztatása és emelése körül szerzett, a tanári kar külön értekezletben, melyet az elnök azzal nyitott meg, hogy a tanári kar fájdmának a nagy veszteség fölött kifejezést adott, arról tanácskozott, miképen fejezze ki részvétét. A hozott határozat értelmében a tanári kar:

- 1.) Külön gyászjelentést adott ki;
- 2.) A temetésben testületileg vett részt;
- 3.) A végtiszteletnél az intézet egész hallgatósága és tanulósa megjelent;
- 4.) A temetőn Dr. Bacher Vilmos tanár úr a tanári kar nevében tartott gyászbeszédet;
- 5.) Május 4-én (Ijar 2-án) az intézeti templomban gyászistentiszteletet rendezett, melyen dr. Wellesz Gyula, az intézetben felavatott rabbi, tartotta az emlékbeszédet;
- 6.) Hogy Brill S. L. rabbi emléke az utódokra is maradjon, a tanári kar elhatározta, hogy évente az elhunyt halálnapján az intézeti templomban a halotti mécs gyuj-

tassék meg, és a halotti megemlékezés napjain a boldogult nagy tudós neve az intézet jótévői közt említessék.

E helyen méltó megemlékeznünk még két halottunkról: Steinfeld Antal és Stern Bernát urakról, kik az intézet fennállása óta a vezérlő bizottság buzgó tagjai voltak és segélyző-egyletünket anyagi támogatásukban gazdagon részesítették.

* * *

Az 1896-iki szeptember 14-én tartott értekezletén a tanári kar Bloch Mózes tanárt elnöknek, dr. Bloch Henrik tanárt jegyzőnek, dr. Kaufmann Dávid tanárt könyvtárosnak, Bloch Mózes tanárt templomi elnöknek választotta. A vezérlő bizottságban való képviseltetésével Bloch Mózes és Balogh Ármin tanárokat bizta meg.

A vallás és közoktatásügyi minister úr ő nagyméltósága f. évi május hó 13-án 23484. sz. a kelt rendeletével a vezérlő bizottság tagjaiul kinevezni méltóztatott:

- 1.) dr. Goldberg Rafael rabbi urat Budán;
- 2.) Kornfeld Zsigmond, bankigazgató urat, a II. oszt. vaskorona-jelesrend tulajdonosát;
- 3.) gelsei Gutmann Vilmos kir. tanácsos urat, a IX. izr. községkerület elnökét Nagy-Kanizsán;
- 4.) Leopold Sándor urat, a X. izr. község kerület elnökét Szegzárdon és;
- 5.) Sternthal Salamon urat, a XXIII. izr. községkerület elnökét Temesvárt.

A f. évi februárban tartott rabbiképesítő vizsgálatra négy jelölt jelentkezett. Február 8., 9., 10. és 11.-én dr. Lichtmann Mór, dr. Schwarz Gábor, dr. Weisz Miksa és dr. Wellesz Gyula letették a szóbeli vizsgálatot, melyre a házi dolgozatok és a február 1. és 2-án tartott zárthelyi vizsgálat alapján bocsáttattak. A vizsgáló bizottság állott a vezérlő bizottság tagjaiból, ugymint dr. Klein Mór nagybecskereki és dr. Sidon Adolf verseczi rabbi urakból, valamint Bloch Mózes, dr. Bacher

Vilmos és dr. Kaufmann Dávid vizsgáló tanárokból. A vizsgáló bizottság elnöke dr. Klein Mór volt. A február 12-én tartott felavató ünnepélyen dr. Klein Mór úr a vizsgáló bizottság nevében beszédet intézett az elbocsátandókhoz, míg dr. Wellesz Gyula a maga és társai nevében bucsubeszédet intézett a tanári karhoz és a vezérlő bizottság tagjaihoz. Erre a tanári kar elnöke héber beszéd kíséretében a jelölteknek átadta a rabbiképesítő okleveleket.

A rabbiképesítő oklevelet nyert jelöltek közül dr. Schwarz Gábor a károlyvárosi hitközség rabbijának választatott. Az országos-rabbiképző-intézet volt növendékei közül dr. Adler Vilmos a hatvani, dr. Hoffer Ármín a szentesi, dr. Schwarz Mór a turóczt.-mártoni és dr. Singer Jakab a temesvár-gyárvárosi hitközségnek lett rabbijává; dr. Herskovics Dezsőt a pesti izraelita hitközség hittanárává nevezte ki. —

Az intézetből kikerült működő rabbik közül a következők más községekbe lettek meghíva: dr. Handler Simon Kassáról Lugosra, dr. Klein Arnold Zsolnából Veszprémbe, dr. Rubinstein J. M. Mindszentből Orosházára és dr. Venetianer Lajos Lugosból Ujpestre.

A felső tanfolyam néhány hallgatóját a pesti izr. hitközség egyes fővárosi nép- és középiskolákba hitoktatóknak nevezte ki.

Megelégedéssel emlékszik meg a tanári kar azon megtisztelő bizalomról, melylyel a magas kormány és a hazamás hatóságai irányában viseltetnek; zsidóvallás jellegű kérdésekkel ismételten fordultak véleményezés végett intézetünkhöz.

Az intézet templomában hitszónokoltak: Az engesztelő napot és a Peszachünnepet megelőző szombatokon Bloch Mózes tanár, az ünnepeken és több szombaton a felső tanfolyam érettebb hallgatói.

Az ez évi héber írásbeli vizsgálat május hó 17-én, a szóbeli a héber tárgyakból május hó 21-én, az írásbeli érettségi a gymnasiumi tantárgyakból május 23—28. napjaiban,

a szóbeli nagys. dr. V o l f G y ö r g y kir. tanácsos és főgymnasiunmi igazgató úr elnöklete alatt június hó 8-án tartott meg.

A theologiai egyesület, valamint az önképző és segélyező-egyesület e lefolyt tanévben is folytatták működésüket.

A hallgatók és tanulók számát, nevét és születési helyét az A) alatti jegyzék tünteti fel.

Az „Écz-Chajim“ segélyező-egyesület működéséről a lefolyt tanévben, valamint az intézet javára lett egyéb segélyezésekről B) alatt számolunk be.

Az intézeti könyvtár ez évben is ajándékok által (C melléklet) gyarapodott. Könyvtárunk egyes szakmányaiban még mindig mutatkozó hézagokat vételek által pótoltuk (D melléklet).

A múlt tanév végén kiírt pályakérdésekre: I. „A עשה דחה לא תעשה és מצוה הבאה בעבירה halakhikus tantételek megokolása, meghatárolása és alkalmazása a különböző valláskötelességek teljesítésénél“ és II. „G a n s D á v i d élete, művei és ezeknek forrásai“ egy-egy munka érkezett be; az ezek fölötti ítélet a jövő tanév értesítőjében lesz közzé téve.

Az 1897/8-iki tanévre a következő pályakérdés tüzetett ki: „Az Eszther könyvére vonatkozó midrásművek kritikai elemzése, forrásaik és egymáshoz való viszonyuk kimutatása.“

Benyújtási határidő: 1898 május 1.

A tanári kar B u b e r S a l a m o n urat (Lembergben) 70 éves születési és a berlini Lehreanstalt für die Wissenschaft des Judenthums című theologiai tanintézet tanári karát az intézet fennállásának 25. évfordulója alkalmából sürgönyökben üdvözölte.

Ugyanabból az alkalomból üdvözölte a tanári kar a budapesti VIII. kerületi főreáliskola és a tanárképző intézeti gyakorló főgymnasium igazgatóságát.

A tanári kar részvétét fejezte ki a bécsi izr. hitközség elöljáróságának S i m o n G u s z t a v bécsi hitközségi elnök elhunytá alkalmából, továbbá T a u b J a k a b lovasberényi rabbinak, fia, az országos rabbiképző-intézet alsó tanfolyambeli

ötödik osztályu tanulójának elhalálozásakor. Az önképzőkör és az ötödik osztály tanulói küldöttségileg képviseltették magukat a Lovasberényben történt temetésnél.

A tanári kar végül kegyelettel emlékszik H a b e r M ó r a III. osztály tanulójának elhunytáról. A tanári kar és az intézeti tanulótság a temetésnél képviselve volt.

A jövő tanév f. évi szeptember 1-én megnyitattik; a beiratások, fölvételi és javító vizsgálatok szept. 1., 2. és 3-án d. e. 8—12-ig végbe fognak menni. —

Az országos-rabbiképző-intézet felső tanfolyamában az elmúlt tanévben a következő előadások tartattak:

1. **Szentírásmagyarázat:** Ezékiél könyve. 2 óra hetenkint. Tanár: *Bacher.*

2. **Exegetikus irodalom:** Válogatott részek Nachmani Mózes pentateuchuskommentárjából Genesishez. 1 óra hetenkint. *Ugyanaz.*

3. **A zsidó szentírásmagyarázat története.** 2 óra hetenkint. *Ugyanaz.*

4. **Talmud, statarie:** Gittin 77. végig. 6 óra hetenkint. Tanár: *Bloch M.*

5. **Talmud, cursorie:** Chullin 81—98. lapig. 3 óra hetenkint. *Ugyanaz.*

6. **Sulchán Árukh:** Jóre Déa: 1—29.; Eben Haezer. 3 óra hetenkint. *Ugyanaz.*

7. **Héber gyakorlatok:** 1 óra hetenkint.

Tanár: *Bacher.*

8. **Aram olvasmányok** a jeruzsálemi talmudból és a targumból. 1 óra hetenkint. *Ugyanaz.*

9. **Zsidók története:** A spanyol zsidók története a 14. században különös tekintettel a Kabbala keletkezésére és fejlődésére. (Zohar olvasásával). 2 óra hetenkint.

Tanár: *Kaufmann.*

10. **Történelmi és epigraphiai gyakorlatok:** Régi sírfeliratok olvasása és megfejtése (pacsolatok nyomán). 1 óra hetenkint. *Ugyanaz.*

11. **A zsidó vallásbölcshészet története:** Maimûni befolyása a zsidó vallásbölcshészetre Franciaországban 1305-ig. 1 óra hetenkint. *Ugyanaz.*

12. **Vallásbölcshészet.** Maimûni Moréjának olvasása (a kalâm elmélete). 2 óra hetenkint. *Ugyanaz.*

13. **Homiletikai gyakorlatok:** 1 óra het. *Ugyanaz.*

A theologiai oktatás átnézete

az alsó tanfolyamban.

1. **Szentírás:** A) Mózes II. k. 13—30. fej. 2 óra hetenkint. Tanár: *Blau.*

B) Mózes IV. k. 20—36. és V. k. 1—14. fej. 3 óra hetenkint. *Ugyanaz.*

2. **Szentírás:** A) Zsoltárok k. 1—72. 3 óra hetenkint. Sámuel I. k. 1 óra hetenkint.

Tanár: *Bacher.*

B) Jesája könyve 1—39. 2 óra hetenkint. Jeremiás könyve 1—31. 1 óra hetenkint. *Ugyanaz.*

3. **Talmud, statarie:** Peszáchim 35.—43. lapig. 5 óra hetenkint. Tanár: *Blau.*

4. **Talmud, cursorie:** Abóda Zára 2—35. 4 óra het. *Ugyanaz.*

5. **Héber nyelvtan:** Alaktan. 1 óra hetenkint. *Ugyanaz.*

6. **Zsidók története.** A 13. századtól a 18. századig. 1 óra hetenkint. Tanár: *Bacher.*

A biblia tanításában az alsó tanfolyam tanulói 2 csoportban (A. és B.) vettek részt. Az A) csoporthoz tartozik az I. és II. oszt., a B) csoporthoz a III., IV. és V. osztály. A zsidók történetét a II.—V. osztályok együtt hallgatják. A talmudra nézve megjegyzendő, hogy a mely tanulónak e téren haladottabb ismereteik voltak, a felső tanfolyam talmudelőadásában vettek részt.

A gymnasiumi oktatás átnézete

az alsó tanfolyamban.

I. osztály.

Magyar nyelv és irodalom: Arany Toldi-jának és Toldi estéjének részletes olvasása és fejtegetése. Toldiból a három első éneket betanulták. Olvasták és elemezték Petőfi több leiró költeményét. — Az olvasmányok alapján tárgyalták az epikai költészet sajátosságait. — Segédkönyvek: Arany: Toldi és Toldi estéje; Badics: Petőfi válogatott költeményei. 3 óra hetenkint. Tanár: *Balogh.*

Latin nyelv: Cicero, in Catilinam I—IV. 5 óra het. Tanár: *Schill.*

Görög nyelv: Alaktan a mi-végüigéig. Megfelelő fordítási gyakorlatok. Segédkönyvek: Hintner-Schill görög nyelvtan és olvasókönyv. 3 óra het. Tanár: *Bloch H.*

Német nyelv: Válogatott fejezetek Heinrich német olvasókönyvéből. Schiller, „Das Lied von der Glocke“. Goethe, Balladák. Iskolai és házi feladatok. 2 óra hetenkint. Tanár: *Bacher.*

Történet: Az ó-kor története a római császárság keletkezéséig. Segédkönyv: Mangold, világtörténelem. I. kötet. 3 óra hetenkint. Tanár: *Bloch H.*

Mennyiségtan: Az alaplételek algebrai kifejezésekkel. A legkisebb közös többszörös és a legnagyobb közös mérték. A hatványozás és a gyökfejtés. — Házi és iskolai dolgozatok. 2 óra hetenkint. Tanár: *Bein.*

Természettudományok: Botanika: Az általános rész beható tárgyalása. — A részletes növénytan kiváló osztályai. 1 óra hetenkint. Tanár: *Ugyanaz.*

II. osztály.

Magyar nyelv és irodalom: Arany balladáinak fejtegetése. A balladákat mind betanulták. Arany „Széchenyi emlékezete“ és „Vojtina ars poetikája“ fejtegetése és betanulása. — Poetika. — Segédkönyvek: Riedl: Poetika. 3 óra hetenkint. Tanár: *Balogh.*

Latin nyelv: Sallustius, Conj. Catilin., Jugurtha. — Ovidius, Metam., I. II. — Írásbeli dolgozatok. 5 óra hetenkint. Tanár: *Schill.*

Görög nyelv: Alaktan a verba vocaliától végig; a megfelelő gyakorlatokkal. Segédkönyvek: Hintner-Schill nyelvtan és gyakorlókönyv. 3 óra het. Tanár: *Kaufmann.*

Német nyelv. Közösen a III. osztálylyal. 2 óra het. Tanár: *Bloch H.*

Történet: A római császárság története. A középkor kezdetétől az egyházi szakadás befejezéseig. Tankönyv: Mangold, világtörténelem II. köt. 2 óra hetenkint.

Ugyanaz.

Mennyiségtan. Algebra: Arányok és aránylatok. — Első és másodfoku egyenletek egy és több ismeretlennel. Mértan: A síkmértan elemei. Házi és iskolai dolgozatok. 3 óra hetenkint. Tanár: *Bein.*

Természetrajz: Zoologia; Általános rész. — Az anthropologia részletes tárgyalása. 1 óra het. *Ugyanaz.*

III. osztály.

Magyar nyelv és irodalom: Stiliztika és retorika. Olvasták és elemezték: Katona Bánk-bánját, Shakespeare Macbethjét, Molière Tudós nők-jét és Kisfaludy Károly Csálódások című vigjátékát. Részletesen fejtegették Deák Felirati javaslatát. Tankönyvek: Gobi, Stiliztika; Riedl, Retorika. 3 óra hetenkint. Tanár: *Balogh.*

Latin nyelv: Livius, XXI. Vergilius, Aeneis III., IV. — Kéthetenkint egy írásbeli dolgozat. 5 óra hetenkint. Tanár: *Schill.*

Görög nyelv: Xenophon, Schenkl Chrestomathiája. Homeros, Ilias, VII., VIII., IX. 3 óra hetenkint.

Tanár: *Bloch H.*

Német nyelv: Schiller, Wallensteins Tod. 3 hetenkint egy írásbeli házidolgozat. 2 óra het.

Ugyanaz.

Történet: A középkor története a keresztes had-

járatoktól végig. Tankönyv: *Mangold*: világtörténelem II. k. 2 óra hetenk.

Tanár: *Ugyanaz.*

Mennyiségtan: Algebra: Határozatlan egyenletek, különös tekintettel a diophantesi egyenletekre. A logaritmus és annak alkalmazása. — **Mértan:** A sík trigonometria és annak alkalmazása. 3 óra het.

Tanár: *Bein.*

Physika: A mechanika alapfogalmai. A fontosabb statikai és kinematikai problémák tárgyalása. — **Hydrostatika.** 2 óra hetenkint.

Tanár: *Bein.*

Természetrész: Kémia: A vegyülés általános törvényei. A szervetlen rész, különös tekintettel a fontosabb vegyületekre. 1 óra hetenkint.

Tanár: *Ugyanaz.*

IV. Osztály.

Magyar nyelv és irodalom: Együtt a III. osztálylyal. 3 óra hetenkint.

Tanár: *Balogh.*

Latin nyelv: Közösen a III. osztálylyal. 5 óra het.

Tanár: *Schill.*

Görög nyelv: Homeros Odysszéa VI., VII. Plato, Politeia. 3 óra hetenkint.

Tanár: *Bloch H.*

Német nyelv: Lessing, Hamburgische Dramaturgie. Háróhetenkint egy írásbeli házi feladat. 2 óra hetenkint.

Ugyanaz.

Történet: Az uj-kor története a westfali békétől kezdve 1815-ig. Tankönyv: *Mangold*, világtörténelem. III. köt. 2 óra hetenkint.

Ugyanaz.

Politikai földrajz: Europa államai. 1 óra het.

Tanár: *Ugyanaz.*

Mennyiségtan: Algebra: kamatoskamat-számítás. — **Mértan:** Stereometria. — Házi és iskolai dolgozatok. 3 óra hetenkint.

Tanár: *Bein.*

Physika: Általános rezgésan. Hangtan. A hőtan és a gázok elmélete. 2. óra hetenkint.

Tanár: *Ugyanaz.*

Philosophia: Lélektan. Segédkönyv: *Jolly*, Philos. propaedeutika. 2. óra hetenkint.

Tanár: *Balogh.*

V. osztály.

Magyar nyelv és irodalom: A magyar irodalom története; szemelvények olvasása. — Segédkönyv: Beöthy Irodalomtörténete. I. és II. k. 3 óra het. Tanár: *Balogh*.

Latin nyelv: Tacitus, Annales I. Horatius ódák II. könyve és de arte poetica. — Kéthetenként egy írásbeli dolgozat. 5 óra het. Tanár: *Schill*.

Görög nyelv: Platon, Kratylos; Sophokles, Antigone. 3 óra hetenkint. Tanár: *Schill*.

Német nyelv: Schiller és Goethe bölcsészeti költeményei. Német irodalomtörténet. Segédkönyv: Kluge. Havonként egy gyakorlat. 2 óra het. Tanár: *Kaufmann*.

Történet: Magyarország története 1867-ig, különös tekintettel a művelődéstörténetre s alkotmányos intézményeink fejlődésére. — Tankönyv: Mangold: Magyarország oknyomozó története. 3 óra hetenkint. Tanár: *Balogh*.

Menyiségta: Permutációk és combinációk. A Newtonféle hatványsor. — A matematikai tananyag átisméltése. Házi és iskolai dolgozatok. 3 óra hetenkint. Tanár: *Bein*.

Physika. Fénytan. — Az elektromosság és a mágnesség. 2 óra hetenkint. Tanár: *Ugyanaz*.

Philosophia: Közösen a IV. osztálylyal. 2 óra het. Tanár: *Balogh*.

Az éneket az alsó tanfolyam valamennyi osztályában *Lazarus Adolf* énektanár tanította.

A.**A hallgatók és tanulók névjegyzéke.**

Azon hallgatók és tanulók, kiknek neve csillaggal van jelölve, az iskolaév közben elmaradtak.

A felső tanfolyam hallgatói.

Neve:	Évfolyam:	Születéshelye:	Megye:
Domány Armin	V.	Gyöngyös	Heves
Edelstein Bertalan	I.	Budapest	Pest
*Engländer Gerson	III.	Derecske	Bihar
Dr. Farkas József	V.	Munkács	Beregh
5 *Fleischmann László	I.	Talú-Tótfalu	Pest
Dr. Hevess Sámuel	V.	Vécs	Heves
Hirschler Ignác	I.	Pusztá-Miske	Veszprém
Dr. Kecskeméti Armin	V.	Kecskemét	Pest
Dr. Klein Dezső	IV.	Gyöngyös	Heves
10 Dr. Löwinger Adolf	V.	Tormos	Nyitra
Dr. Rapaport Béla	V.	Bodrog-Keresztúr	Zemplén
Scheiber Lajos	V.	Nemes-Hollós	Vas
*Teller Kálmán	III.	Komárom	Komárom
Weisz Mór	III.	Verbó	Nyitra
15 Weizkopf Arthur	IV.	Budapest	Pest

*Az alsó tanfolyam tanulói.***I. osztály :**

Neve:	Születéshelye:	Megye:
*Braun Ármin	Gálszécs	Zemplén
Breuer József	Komárom	Komárom
Eisenberg Bernát	Oszovena	Oroszország
*Grün Izidor	Baja	Bács
5 *Klein Kálmán	Százfa	Abauj-Torna
Rosenberg Lajos	Regeczke	Abauj-Torna
Stein Sió	Mármaros-Sziget	Mármaros
Weisz Jenő	Körmend	Vas
Weisz Jerémias	Lantócz	Zemplén
10 Wurmfeld Zoltán	Körmend	Vas

II. osztály :

*Grosz Salamon	Miskolcz	Borsod
Horowitz József	Nyirághó	Bars
Richtmann Mór	Homonna	Zemplén
Schönfeld Áron	Felső-falu	Szatmár
5 Weisz Samuel	Nyirbátor	Szabolcs
Wiener Ármin	Ungvár	Ung

III. osztály :

Berghida Mózes	Nagy-Berezna	Ung
Fuchs Antal	Kálmánca	Somogy
Grossmann Zsigmond	Budapest	Pest
Gutmann Mihály	Félegyháza	Bihar
5 Klein Jozsef	Sajó-St.-Péter	Borsod
Kramer Márkus	Paks	Tolna
Lichtmann Mór	Nádszegh	Pozsony
Urbach Henrik	Moravka	Szilézia
Weissburg Béla	Erdő-Bénye	Zemplén

IV. osztály :

Neve:	Születéshely:	Megye:
Bisseliches Jakab Mózes	Brody	Gácsország
Diamant Izidor	Felső-Csöpp	Pozsony
Hirschfeld Manó	Galgócz	Nyitra
Kohn Lajos	Illava	Trencsén
5 Löwinger Salamon	Erdő-Kálló	Pest
Maljarevics Izsák	Tikoczin	Oroszország
Placsik Gyula	Brezova	Nyitra
Princz József	Vámos-Ujfalu	Zemplén
Schönwald Károly	Domoszló	Heves
10 Schorrstein Nachum	Zlocov	Gácsország
Schück Bernát	Brezova	Nyitra
Silberfeld Jakab	Gyöngyös	Heves

V. osztály :

Duschinsky Jakab	Pozsony	Pozsony
Friedmann Gyula	Heréd	Nógrád
Fürst Salamon	Köbölkút	Esztergom
Goldberger Izidor	Bátorkeszi	Esztergom
5 Kaiser Manó	Galgócz	Nyitra
Pfeiffer Ármin	Pápa	Veszprém
Preisz Károly	Bécs	Austria
Quittner József	Jablonicz	Nyitra
*Taub David	Zsámbék	Pest
10 Weisz Zsigmond	Budapest	Pest

B.**Az „Écz-Chájim“-egylet kimutatása az 1896/97-iki tanévre*).**

Az „Écz-Chájim“-egylet bizottsága hálás köszönettel sorolja föl mindazon adományokat, melyek a mult tanévben az egylet javára folytak be. — Az 1897-iki márczius 2-án tartott közgyűlés dr. Kayserling M., dr. Kohn S., dr. Simon József és Schweiger Márton urakat ismét megválasztotta választmányi tagoknak, új tagoknak pedig Adler Gyula és Herzmann Bertalan urakat; számvizsgálóknak megválasztotta Ehrlich Mózes és Sternthal Adolf urakat. A tagszerző bizottságba választottak: Fleischl Sándor, Goldmann Mihály, Handler Jónás, Spitzer D. H. és Weisz Em. J. urak.

I. Bevételek.**a) Rendes tagsági díjat fizettek :**

	frt	kr.		frt	kr.
Adler Adám Fia, Budapest	10	—	Dr. Bernstein Béla rabbi úr,		
Adler Dávid úr,	5	—	Szombathely	5	—
Adler Gyula úr,	10	—	Birnbaum Jakab úr, Budapest	5	—
Adler Lajos úr,	10	—	Dr. Blau L. tanár úr, „	5	—
Adler Fülöp úr,	5	—	Bloch Arthur úr, „	5	—
Adler Henrik úr,	5	—	Bloch Moses tanár úr, „	5	—
Dr. Ardo Alfred úr, Budapest	5	—	Dr. Bloch H. „ „ „	5	—
Dr. Bacher Vilmos tanár úr,			Brill S. L., rabbielnök úr,		
Budapest	5	—	Budapest	5	—
Bacher Emil úr	5	—	Brüll Henrik és Fiai, Budapest	25	—
Balogh Ármin tanár úr, Bpest	5	—	Dr. Büchler A. tanár úr, Bécs	5	—
Dr. Bánóczy József igazg. úr, „	5	—	Besztercebányai izr. hitközség	5	—
Bauer S. úr, Budapest	5	—	Deutsch S. és Jakab urak, Budp.	15	—
Baumgarten Léo úr, Budapest	10	—	Deutsch és Pollak „ „	5	—
Baumgarten Lajos úr, „	10	—	Devecsis Gyula úr, Budapest .	5	—
Beer Salamon úr, „	5	—	Dr. Diamant Gyula rabbi úr,		
Beer és Rosenberg urak, „	5	—	Vukovár	5	—
Beimel Jakab úr, „	5	—	Diamant Samu úr, Budapest	5	—
Berger Henrik úr, Debreczen	5	—	Drucker Mór úr, „	5	—
Berger Jakab úr, Ráczeke .	5	—	Ehrlich Mózes úr, „	50	—

*) Ezen kimutatás az 1897. június hó 15-ig terjedő időszakra szól.

	frt kr.		frt kr.
Dr. Eisler M., rabbi úr,		Dr. Kaufmann D. tanár úr,	
Kolozsvár	5 —	Budapest	10 —
Eisler és Reinitz urak, Bdpest	5 —	Kecskeméti L., rabbi úr,	
Ehrenstein Bernát úr,	5 —	Nagy-Várad	5 —
Engel József úr, Nyitra . . .	5 —	Keppich Lipót úr, Budapest	10 —
Dr. Fischer Gy. rabbi úr, Győr	5 —	Dr. Kohn Sam., rabbi úr, Bpest.	5 —
Fleischmann Ede úr, Budp.	10 —	Kohn Ármin úr, Bpest. . . .	5 —
Fleischl Samu úr,	5 —	Kohner Ad. Fiai, Budapest	30 —
Freudenberger Ráfáel úr, „	5 —	Kornfeld Zsigmond, bank-	
Fürst Jakab úr,	5 —	igazgató úr, Bpest . . .	10 —
Gardé Henrik úr,	5 —	megyeri Krausz L. úr, Bpest	6 25
Geist Lajos úr, Szombathely .	5 —	megyeri Krausz J., dr. úr.	
budai Goldberger Károly úr,		Budapest	6 25
Budapest	25 —	Krausz Móricz úr, ...	5 —
Goldberger S. F. és Fiai,		Kriegler D. úr, ...	5 —
Budapest	25 —	Dr. Krishaber Béla rabbi úr, Kula	5 —
Goldmann Mihály úr, Budap.	5 —	Kunewalder F. M. úr, Budapest	10 —
Dr. Goldziher Ignác tanár úr,		Dr. Kürti József úr, „	5 —
Budapest	5 —	Latzkó és Popper urak „	10 —
Gomperz Miksa úr, Budapest	10 —	Lazarus Ad. főkántor úr,	
Gomperz testvérek, Budapest .	10 —	Budapest	5 —
Grün M. úr, Budapest	5 —	Dr. Leimdörfer D. rabbi úr,	
Grünhut Henrik úr, Budapest	5 —	Hamburg	4 97
Grünhut H. és Testv., „	5 —	Leipziger Vilmos úr, Bpest.	10 —
Guttman Ignác úr, „	5 —	Dr. Links Hermann úr, „	5 —
Györgyei Illés úr, „	10 —	Lederer Robert úr, „	5 —
Győri izr. hitközség	10 —	Lindenbaum Mór úr, „	5 —
„ Chewra Kadischa	15 —	Löwenstein Henrik úr,	
Hay M. L. úr, Budapest	5 —	Szombathely	5 —
Haas és Deutsch urak, „	10 —	Löwy Adolf úr, Budapest . . .	5 —
Handler Jónás úr, „	5 —	Löwy Adolf úr, Weisz S. és Társa-	
ifj. Heidelberg Mór úr, „	5 —	féle czég beltágja Bpest.	5 —
Heidelberg L. W. úr, „	15 —	özvegy Löwy Bernátné, Budap.	10 —
Heiszler Ignác úr, „	5 —	Liptó-Szt-Miklósi izr. hitközs.	10 —
Heller Gábor úr, „	5 —	özvegy Machlup Edené, Budap.	10 —
Herzmann Bertalan úr, „	5 —	Mandel Bernát úr, ...	5 —
Herzfeld Zs. úr, „	5 —	Markbreit Adolf úr, Budapest	10 —
Herzfeld Mór úr, „	5 —	Müller Vilmos úr, „	10 —
Hirsch Jakab úr, „	15 —	Mohácsi izr. hitközség . . .	10 —
Hirschler Frigyes úr, „	5 —	Modern és Breitner urak, Bpest.	5 —
Holitscher Lipót úr, „	5 —	ifj. dr. Neumann Sándor úr,	
Joel Adolf Fia, „	5 —	Budapest	5 —
Kanitz Ignác úr, „	5 —	Neuschloss Károly és Fiai Bdp.	10 —
Dr. Kayserling M. rabbi úr, Bdp.	5 —	Pinkasz Zsigmond ur Budapest	5 —

	frt	kr.		frt	kr.
Dr. Pollák Miksa rabbi úr, Sopron	5	—	Stern Bernát úr, Budapest	50	—
Pollák Mór úr, Budapest	5	—	Stern Frigyes úr, „	5	—
Pollakovics Mátyás úr, „	10	—	Sternthal Adolf úr, „	25	—
Porges B. úr, „	5	—	Szegzárdi izr. hitközség . . .	20	—
Pozsonyi izr. hitközség . . .	15	—	Dr. Vajda Béla rabbi úr, Nagy-		
Rosenbaum Adolf úr, Budap.	6	—	Abony	5	—
Rust Bernát úr, „	10	—	Veszprémi izr. hitközség . . .	25	—
Schlesinger Pál úr, „	10	—	Dr. Venetianer L. rabbi úr,		
Schmiedl Albert úr, „	5	—	Ujpest	5	—
Schmiedl Sándor úr, „	5	—	Dr. Weiszbürg J. rabbi úr,		
tornyai Schossberger H. úr,			Budapest	5	—
Budapest, ...	20	—	Weisz Em. J. úr, Budapest	5	—
báró Schossberger S. úr, Bdp.	20	—	Weishut Alajos bankig. úr, Bécs	10	—
Schön Ignác úr, Bpest . . .	5	—	Weiszhut Károly úr, Budapest	5	—
id. Schulz József úr, Budapest	5	—	Dr. Wellesz Gyula úr, „	5	—
Dr. Simon József úr, „	5	—	Wertheimer és Frankl urak,		
Dr. Singer B. rabbi úr, Tapoleza	5	—	Budapest	5	—
Sváb Károly úr, főrendiházitag			Dr. Wolf Vilmos úr, Budapest	5	—
Budapest	50	—	Zinsenheim Simon úr, „	5	—
Singer és Neuwirth urak, Bpest.	5	—	Dr. Ziegler Ign. rabbi úr,		
Spitzer G. és Társa, „	10	—	Karlsbad	5	—
Strausz Emil úr, „	10	—	Ö sszesen	1238	47

b) *Templomi adakozások az orsz. rabbiiskolában.*

	frt	kr.		frt	kr.
Dr. Adler úr, London	10	—	Friedmann úr	2	—
Ausspitz Ignác úr . . .	10	—	Grünhut úr	5	—
Dr. Bacher Vilmos úr . . .	5	—	Geber úr	2	50
Bacher Miksa úr	3	—	Hartman úr	5	—
Balogh Ármin tanár úr	15	—	Hirschfeld G. úr	2	—
Dr. Blau Lajos úr	2	—	Dr. Hevess S. úr	1	50
Baumgarten úr	2	—	Dr. Hoffer A. úr	1	—
Bernfeld úr	6	—	Dr. Kaufmann D. úr	5	—
Bloch Mózes tanár úr . . .	2	—	Dr. Kecskeméti A. úr	—	50
Braun úr	10	—	Kohn úr	3	—
Brand úr	2	—	Dr. Kraus S. úr	4	—
Bruckner úr	1	—	Kronberger úr	—	50
Berger úr	1	—	Dr. Lichtmann úr	—	50
Dr. Fényes Mór úr	2	—	Löwi úr	2	—

	frt	kr.		frt	kr.
Mannheim úr	15	—	Schneider úr	1	—
Mann József úr	15	—	Schmidl úr	1	—
Mann Mór úr	5	—	Schwarz úr	1	—
Dr. Meisels V. úr	5	—	Schönfeld Károly úr . . .	15	—
Neugeboren úr	2	—	Schlesinger úr	1	—
N. N. úr	4	—	Schindler úr	2	—
Renner úr	2	—	Todesko úr	1	—
Robicsek úr	1	—	Dr. Wellesz úr	3	—
Roder úr	2	—	Dr. Weisz Miksa úr . . .	3	—
Rosenbaum úr	1	—	Weisz úr	1	—
Rotter úr	1	—	Zsámbor úr	1	50

A dohányutczai templomban.

	frt	kr.
Friedmann I. G. úr	20	—
Weisz Zsigmond úr	10	—
Összesen	218	—

d) Szelvények és kamatok.

	frt	kr.
Az egylet vagyonának kamatai	2087	60
Özv. gelsei Gutmann Henrik alapítványának kamatai	20	—
Összesen	2107	60

e) Rendkívüli adakozások.

	frt	kr.
A salgó-tarjáni kőszénbánya részvénytársaság	159	84
Özv. hatvani Deutsch Bernatné és csetei Herzog Peter úr gyermekeik házasságának alkalmából	100	—
Dr. Flesch Ármin mohácsi rabbi egy neki jótékony célokra rendelkezésére bocsátott összegből	40	—
Beimel Lajos úr, Budapest	25	—
Hubert Lajos úr, Uj-Verbász	5	—
Összesen	329	84

2*

f) *Más adakozások az intézet javára.*

A vallás- és közoktatási miniszter úr ö nagyméltósága az országos-rabbiképző-intézet növendékeinek támogatására az izrael. iskolaalapból 900 frtot engedélyezni méltóztatott.

A pesti izr. hitközség előljárósága 2 a tanári kar által ajánlott hallgatónak 100—100 forintnyi ösztöndíjat szavazott meg.

A pesti izr. hitközség előljárósága főtitzt. dr. Kohn S. rabbi úr javaslata értelmében egy a tanári kar által ajánlott hallgatónak a Kohn-féle ösztöndíjat (100 frt), továbbá a tanári kar javaslatára egy hallgatónak a Reich-féle ösztöndíjat (200 frt.) ítélte oda.

A pesti Chevra-Kadisa elnöksége a hallgatók támogatására engedélyezett 100 frtnyi évi járulékot 200 frtra emelte.

Az országos ösztöndíj-egylet részéről intézetünk 4 hallgatója 100—100 és két 50—50 frt ösztöndíjul nyert.

Gomperz Károlyné Ida leányának halálnapján szegény tanulók javára 50 frtot adományozott. — Trebitsch Ignác igazgató ur atyja halálnapján ugyanarra a célra 35 frtot adományozott.

A befolyt összegek összesége:

	frt	kr.
Tagsági díjak	1238	47
Templomi adakozások	218	—
Szelvények és kamatok	2107	60
Rendkívüli adakozás	329	84
Összesen :	<u>3893</u>	<u>91</u>

II. *Kiadások:*

A nagyméltóságú- vallás- és közoktatási miniszter úr által az országos rabbiképző-intézet növendékeinek támogatására engedélyezett 900 frton kívül az „Écz-Chájim“ pénz-

tárából támogatásokra és más kiadások fedezésére még a következő összegek fordítottak:

	frt	kr.
Rendes havi támogatások, ellátás és ruházásra	3230	85
Behajtási díj	50	93
Inkasszo a templomi adakozásokért	18	10
Illetmények a földhitelintézetnek	34	49
A Goldzieher Izsák-féle ösztöndíj kifizetése	40	—
A Horowitz P.-féle alapítvány kamatainak kifizetése	16	80
Összesen	<u>3391</u>	<u>17</u>

*Az „Écz-Chájim“ egyesület vagyonáról való kimutatás.
(1896. december 31.)*

B e v é t e l e k :		frt	kr.
Készpénzben 1895. december 31-én		4772	57
Alapítványok		1600	—
Templomi adakozások		174	18
Tagsági díjak		1153	47
Rendkívüli adakozások		199	84
Kamatok		2253	24
A Reich Gábor-féle alapítvány kamatai 1895. és 1896-ra		294	—
Magy. kereskedelmibank 4 ¹ / ₂ % záloglevele ki- sorsolva 5000 frtnyi névértékben:		4995	—
Összesen :		<u>13842</u>	<u>30</u>
K i a d á s o k :		frt	kr.
Havi segélyezés, ellátás és ruházásra		3605	55
Behajtási díj		59	48
Illetmények a m. földhitelintézetnek		44	89
A Horowitz-féle alapítvány (a templom örök lámpája számára) kamatai		16	80
Értékpapírok beszerzése		6557	15
Készpénzben		3558	43
Összesen		<u>13842</u>	<u>30</u>
Bevételek		13842	30
Kiadások		10283	87
Marad készpénzben :		<u>3558</u>	<u>43</u>

frt kr.

A pesti magyar kereskedelmi banknál letett érték-	
papírok névértéke	50400 —
Alapítványok a pesti izr. hitközség kezelésében	8000 — ¹⁾
Összesen értékpapírokban	<u>58400 —²⁾</u>
és készpénzben	3558 43

Az értékpapírok jegyzéke :

	névérték.
400 frt osztrák ezüst járadék	400 frt
2 drb. 4 ⁰ / ₀ -os m. jelzálog hitelbank nyereség kötv.	200 „
12400 korona, 4 ⁰ / ₀ korona záloglevele a földhitel-	
intézetnek	6200 „
2500 frt 4 ⁰ / ₀ -os m. földtehermentesítési kötv. .	2500 „
500 frt m. földhitel 4 ⁰ / ₀ -os záloglevél	500 „
52400 korona 4 ⁰ / ₀ -os m. kir. koronajáradék	26200 „
14000 frt m. keresk. bank 4 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -os záloglevél	14000 „
400 frt osztrák papír járadék	400 „
	<u>Összesen : 50400³⁾ frt</u>

Megvizsgáltuk és rendben találtuk :

Bein Károly,
számvizsgáló.

Schill Károly,
számvizsgáló.

1) A 2000 frtnyi Kohn-féle alapítvány nem fordul e helyen elő mivelhogy ez nem képezi az „Ecz-Chájim“ vagyonát.

2) Ezen összegből a Horowitz-féle alapítvány tőkéje t. i. 400 frt levonnandó.

3) A pesti izr. hitközségnél letétben levő 8000 frt külön szá-
mittatik.

C.

Az ajándékozott könyvek lajstroma.

- Adler H. dr.**, Chief-Rabbi London: Transactions of the Jewish Historical Society of England. vol. II. 1894—95. London, 1896. 8°
- Adler Illés** rabbi, Ó-Buda: Alkalmi beszédek. Kun-Félegyháza 1895. 8°. Millenniumi beszéd. Budapest, 1896. 8°. Székfoglaló beszéd. Budapest, 1897. 8°
- Adler N. E.**, London. Művét: Hebrew elegies on English Monarch. London, 1896. 8°.
- Alliance Israelite universell.** Paris: גנוי ירושלם ed. Wertheimer S. A. Jerusalem 1896.
- Amsterdam,** דרך ה' להרב מ"ח לוצאטו 1896.
- Löwenthal A.** ed. מוסרי הפילוסופים Frankfurt a. M., 1896.
- Banki Ignác dr.**, תלמוד בבלי Wien, 1788—91. 12 köt. 2° (Egy kötet Wien, 1811) széljegyzetekkel.
- Buber Salamon,** Lemberg: אגרת אסתר Krakau, 1897. 8°.
- Diamant J. dr.** rabbi, Vukovár: Rede für den Oberrabbiner Dr. S. Spitzer. Eszék, 1897.
- Fényes M. dr.**, Budapest. Művét: A zsidó istentisztelet és a vele kapcsolatos vallásos intézmények története. Budapest, 1896. A zsidók története. II. rész: A talmud befejezésétől napjainkig. irodalmi személyvényekkel. Budapest.
- Friedland I.,** Szt. Pétervár: Wiener S. „קהלת משה אריה לייב פרידלאנד” Bibliotheca Friedlandiana I.—III. (א—ד). Petropoli, 1893—97. 8°.
- Fürst J. dr.** rabbi, Mannheim. Művét: Das peinliche Rechtsverfahren im jüdischen Alterthume. Heidelberg. 1870. 8°.
- Gaster M. dr.**, London: Judith Montefiore College Ramsgate Report for the year 1894—95 and 1895—96. Ramsgate, 1896.
- Horowitz M. dr.,** M. m. Frankfurt: Die Frankfurter Rabbinerversammlung vom J. 1603. (Einladungsschrift zu der Prüfung der isr. Religionsschule). Frankfurt a. M. 1897. 8°
- Isr. theologische Lehranstalt.** Becs: (1895/6-iki értesítő). Friedmann M. Onkelos und Akylas.
- Kecskeméti Ármin dr.,** Budapest. Értekezését: A zsidó a magyar

- népköltészetben és szinműirodalomban. Budapest, 1896. 8°.
- Kézai Simon**, Lőcse. Művét: Árpád szinmű öt felvonásban. Lőcse, 1896.
- Koenigsberger B. dr.**, rabbi. Pasewalk. Értekezését: „Hiobsstudien“. Breslau, 1896. 8°.
- Kohn Károly**, Budapest: הארץ הקדושה, Palaestina nach der Vertheilung unter die 12 Stämme, gez. v. M. Löwi (fali térkép).
- Kohlbach B. dr.**, Művét: A hittan elemei. Temesvár, 1890. 8°.
- Ugyanaz. 1894.
- Avatási istentisztelet. Temesvár, 1895.
- Lehranstalt für die Wissenschaft des Judenthums in Berlin**: Fünftehnter Bericht über die Lehranstalt. Berlin, 1897. Itzkowski. 4°.
- Rückblick auf ihre ersten 25 Jahre. Berlin. 1897. Itzkowski. 4°.
- Löw Immanuel dr.**, főrabbi, Szeged. Az ezredév. Nyolcz beszéd. Szeged, 1896. 4°.
- Mandl Bernát**, Budapest. Művét: A pesti isr. hitközség VI. osztályu elemi fiu iskolájának története. Budapest, 1896.
- Gesamtlehrplan für den Religionsunterricht der Pester isr. Cultusgemeinde. Aus dem Ung. übersetzt von B. M. Wien 1894.
- A kir. m. tud. egyetemi orvosi kara**, Budapest: Emlékkönyv a m. tud. egyetem orvoskarának multjáról. Irta és szerkesztette Högyes Endre dr. Budapest, 1896. 8°.
- Kir. magy. közoktatási-ministerium** Budapest: A közoktatás állapotáról szóló és az országgyűlés elé terjesztett huszonötödik jelentés. Budapest, 1896. 8°.
- Perles Felix dr.**, Bacs: Predigten v. Dr. Josef Perles. München, 1896. 8°.
- Posnanski Samuel dr.**, Varsó. Művét: Aboul-Faradi Haroun b. Al Faradi les grammairien de Jerusalem et son Mousch tamil. Paris, 1896. 8°.
- Rosenau William**, rabbi, Baltimore. Értekezését: Semitic studies in American Colleges. Chicago, 1896. 8°.
- Salfeld dr.**, rabbi, Mainz: Dannenberg H. Grundzüge der Münzkunde. Leipzig, 1891. 8°.
- Schlesinger E. dr.**, Berlin. Művét: Gregorii Abulfaragi Bar Hebraei Scholia in libros Samuelis. Berlin, 1897.
- Schwarcz G. dr.**, rabbi, Károlyváros. Értekezését: „A Pesito Jeremias könyvére“. Budapest, 1895.

**Stern Bernát úr hagyatéka
Budapest.**

- אהל דוד Ungvár, 1864. 4°.
- אומר השבחה Ungvár, 1861.
- אמרי יושר Ungvár, 1864.
- אמרי שפר Lyck, 1868—71. 8°.
- ר' אלפס Wien, I—VI. 2°.
- דברי יהודה Wien, 1881.
- דברי שאיל על חמש מגלות Lemberg, 1875. 4°.
- הגדה לליל שמורים Wien, 1854. 8°.
- הגדה של פסח Ofen, 1851. 8°.
- ” ” ” ” 1819. 8°.
- חכמת בן סירא Wien, 1818. 8°.
- חמשה חומשי תורה Wien, 1881. 4°.
- ידידיה Warschau, 1880. 12°.
- יערות דבש Sulzbach, 1794. 4°.
- כד הקמה Warschau, 1880. 8°.
- מאמר אסתר Ofen, 1852. 4°.
- מאמר שיחת חולין
מדרש רבות
מדרש תלפיות
מדרש"א
מדרש"ל

- Magyarország malomipara 1894ben. Budapest, 1896. 4°.
- Dr. **Strack** H. L. Prof. Berlin. Művét: Grammatik des biblisch. Aramäisch. Leipzig, 1897. 8°.
- Szombati** Ida, Ó-Buda: (boldog. Deutsch H. igazgató hagyatékából. 18 füzet a talmudi nyelvtanról (ק' füzet hiányzik).
- Vadász** Ede, Budapest: Israel. Gebethuch hebr. u. deutsch v. W. Heidenheim. Rödelheim, 1831. 8°.
- Philippson L. Dr., Die Fünf Bücher Moses. Für Schule u. Haus. Leipzig, 1847.
- Die Staatsweisheit d. Bibel: Zusammengestellt v. einem Bibelforscher. Leipzig, 1849.
- Berthold Auerbach, ein Gedenkblatt. Berlin, 1882.
- Frauenstadt J., „Ueber das wahre Verhältniss der Vernunft z. Offenbarung. Darmstadt 1848.
- סדור שפתי רננות תפלות מכל השנה Krakau. 1892, 8°
- כי קדוש לבנה כי ברכת החמה Budapest, 1897. 12°.
- Modletby Israelitino. תפלות ישראל Berlin, 1845. 16°
- Vajda** B. dr., rabbi N.-Abony. Művét: A zsidók története Abonyban. Abony 1896.
- Wahrmann** Sándor Budapest: Allgemeine Zeitung d. Judenthums 60ter Jhg. 1896.
- Oesterreichische Wochenschrift XIII. Jhg.
- Populär wissensch. Monatsblätter XVI. Jhg.
- Egyenlőség XV. évf.
- Isr. tanügyi értesítő XXI. évf.
- Le grand dictionnaire royal. (französisch, latin, német.) 1777. 4°
- Ungar** Adolf, Budapest. Brandt M: Sprache u. Schrift der Chinesen. Breslau. 8°.

D.

A megvett könyvek lajstroma.

- אגרת בקרת מאת נחמיה שמואל ליבאווישט, Nev-York, 1896. 8°.
- אוהב משפט רשב"ץ, Venedig, 1589. 4°.
- משפט וצדק ר"ע ספורני, Venedig, 1589. 4°.
- קול בוכים, Venedig, 1589. 4°.
- אוצר ישראל, ראב"ע, ר' יהודה הלוי, Warschau, 1895. 8°.
- אור חיים לר' חיים ן עטר, Venedig, 1589. 4°.
- אור נגה על שמי התלמוד, רב בן ציון, Warschau, 1895. 8°.
- אורים ותומים, ר"מ עראמה, Venedig, 1603. 4°.
- אלפא ביתא דבן סירא, Amsterdam, 1698. 12°.
- עם מעשי תורה אורחות חיים
- אמת ואמונה לר"י ארובש, Venedig, 1672. 12°.
- אשתדלות עם מאמר יעקב הכבדו שד"ל, I. II. Warschau, 1896. 8°.
- בדקי בתים, הגהות ותקונים לר' ההשלמה על ברכות תענית יבמות מנילה.
- מר' יהודה לובעצקי, Paris, 1896. 8°.
- בית ושערי תפלה לר' זלמן הענא, Dyhernfurth, 1774. 8°.

- במות בעל, מרי חנניה הכהן מראינו
Reggio, 1809. 80.
- בני יעקב על הטור לרי יעקב שטיין
Constantinopel, 1714. 20.
- בני שמואל הלכה וישות, מרי שמואל
היון, Salonichi, 1613. 20.
- גנוי ירושלים עם הערות והגהות מאת
שלמה אהרן ווערטהיימער
Jerusalem, 1896. 80.
- דברי ימי ישראל, Grätz-Rabinowitz.
I. IV. Warschau, 1896—97. 80.
- דיני דהיי על הסמ"ג, לרי חיים בנבנשתי
Constantinopel, 1762. 80.
- הזמן ילקוט ספרתי, ed. E. Goldmann.
Warschau, 1896. 80.
- ושמתיך בנקרת האיסור, יהושע סגרי
Mantua, 1788. 80.
- זהב מזוקק על ט"ז, Dyhernfurth, 1725. 80.
- זהר עה"ת, Constantinopel, 1736. 40.
- חזה ציון פרד"ם על תהלים רע"ה ריקי
Livorno, 1742. 20.
- חכמת המזלות, Leb Münster. Basel,
1527. 40.
- רי יהודה אריה מודינא מאת נחמיה שמואל
ליבאוויטש, Vienna, 1896. 80.
- יוסף דעת עה"ת לרי יוסף בר יששכר
Prag, 1609. 40.
- יושר לבב, ע"חריקי, Amsterdam, 1742. 40.
- ילקוט שמעוני עה"ת, Livorno, 1650. 20.
- תנ"ך, Venedig, 1566. 20.
- כללי הדקדוק לרי יהודה בריאל
Mantua, 1724. 80.
- לוח אחיאסף תרנ"ז, Varschau, 1896. 80.
- לוח ארץ ישראל, Jerusalem, 1896. 80.
- לשון חכמים, Livorno, 1781. 20.
- מדרש חמש מגלות, Pesaro, 1819. 20.
- מדרש עה"ת וחמש מגלות, Sulzbach,
1755. 20.
- מדרש תהלים, Constantinopel, 1512. 20.
- מדרש תהלים רבתא ושמואל רבתא
Venedig, 1566. 20.
- מחברת עמנואל, Brescia, 1491. 40.
- מלואים לספר רי יהודה אריה מודינא, מאת
New-York, 1897. 80.
- מסורת המסורת, Venedig, 1538. 40.
- מרגליות טובה, Amsterdam, 1722. 20.
- מרפא לנפש, Venedig, 1579. 40.
- משא נתן, רי מאיר ברוך, Prag, 1826. 80.
- נחלת בנימן על מ"ע ול"ת לרייב אשכנזי
Amsterdam, 1682. 20.
- נטה ישראל, Chicago, 1897. 80.
- סדר דאליהו, תפלות רי אליהו הלוי
Mantua, 1780.
- סדר עולם רבה, Vilna, 1897. 80.
- הוד ישרים [ריי מודינא], Verona 1647. 80.
- רוח נכון, שמואל רומאנילי, Berlin, 1892.
- ספור המעשים, רפאל חיים מאיטאליא
Mantua, 1725. 80.
- עובר לסוחר, מנחם ציון פורט כהן רפא
Venedig, 1627. 40.
- עמק יהושע, Frankfurt, a/O. 1708. 80.
- פסיקתא זוטרתא, Venedig, 1546. 20.
- פרץ בן משה סמולנסקין מאת ראובן.
Varschau, 1896. 80.
- קונטרס כי ישות מן השמים עם מגלת ספר
תולדות הגאון יעב"ץ ז"ל
Warschau, 1897. 80.
- רצוף אהבה לריש אלגאזי, Frankfurt,
a/O. 1692.
- ישי יהושע על ירושלמי כתובות גיטין
Constantinopel, 1754. 20.
- שלחן ערוך או"ה יו"ד אה"ע, Venedig
1790. 40.
- שלמי צבור לרי אברהם חאיון, Salonichi,
1790. 40.
- שלשלת הקבלה, Venedig, 1587. 40.
- תלמוד ירושלמי נזיקין, Amsterdam,
1770. 20.
- תלמוד ירושלמי ב"ה, ב"מ, ב"ב, Frnkfrt.,
a. M. 1742. 20.
- ברכות זרעים שקלים, Amsterdam, 1710.
20.
- תשובות רי קלונימוס מלוקא, ed. J.
Müller, Berlin, 1891. 80.
- Aurich G. lie. Das antike Mysterien-

- wesen in seinem Einflusse auf das Christenthum. Göttingen, 1894. 8°.
- Back Sam. Dr., R. Meier, B. Baruch** aus Rothenburg. Frankfurt a. M. 1895. 8°.
- Bülow Georg Dr.,** Des Dominikus Gundissalinus Schrift von der Unsterblichkeit der Seele. Münster, 1897. 8°.
- Beiträge zur Geschichte der Philosophie des Mittelalters. Bd. II. Heft 3., 4. Münster, 1897. 8°.
- Heft 4. Dr. M. Baumgartner, die Philosophie des Alenus de Insulis. Münster, 1897. 8°.
- Biblische Studien 1, 4, 5. Dr. Leitner F. Die prophetische Inspiration. Freiburg i. B., 1896. 8°.
- Bole Fr.,** Flavius Josephus über Christus und die Christen. Brixen. 1896. 8°.
- Budde K.,** Das Buch Hiob übersetzt und erläutert. Göttingen, 1896. 8°.
- Coblenz Felix Dr.,** Ueber das betende Ich in den Psalmen. Ein Beitrag zur Erklärung des Psalters. Frankfurt a. M., 1897. 8°.
- Cowley A. E. and Neubauer Ad.** The Original hebrew of Ecclesiasticus (XXXIX 15to XI. IX 11) with two facsimiles. Oxford, 1897. 4°.
- Diehl W.** Das Pronomen personale suffixum 2. u. 3. pers. plur. des Hebräischen in der Alttestamentlichen Ueberlieferung. Giessen, 1895. 8°.
- Évkönyv** kiadja a m. izr. ir. társ. III. 1897. Budapest, 1897. 8°.
- Felsenthal B.,** Jüdische Fragen. Chicago, 1896. 8°.
- Fink Dan. Dr.** Rabbiner, Glaube und Kritik. Leipzig, 1896. 8°.
- Glassberg A.,** Die Beschneidung in ihrer geschichtlichen ethnographischen, religiösen und medicinischen Bedeutung. Berlin, 1896. 8°.
- Grünbaum M.,** Jüdisch-spanische Chrestomathie. Frankfurt a. M. 1896. 8°.
- Gunkel H.,** Schöpfung und Chaos in Urzeit und Endzeit. Eine religionsgeschichtliche Untersuchung über Gen. I. und Ap. Joh. 12. Mit Beiträgen von H. Zimmern. Göttingen, 1895. 8°.
- Jacob G. Dr.,** Altarabische Parallelen zum Alten Testament. Berlin, 1897. 8°.
- Kellermann Benzion,** Der Midrasch zum Buche Samuelis. Spuren bei den Kirchenvätern und in der orientalischen Sage. Ein Beitrag zur Exegese. Frankfurt a. M. 1896. 8°.
- Kohn S.,** Ein deutscher Handelsherr. Zürich, 1896. 8°.
- Landau E. Dr.,** Die gegenseitigen Wörter im Alt- und Neuhebräischen sprachvergleichend dargest. Berlin, 1896. 8°.
- Mandelkern Salamon, Phil. Dr.** כפר היכל הקדש ה"ה קונקורדנציאה עברית וארמית, ערוכה בכל ושמורה לספרי תורה ואתרי Veteris Testamenti Concordantiae Hebraicae atque Chaldaicae. Lipsae, 1896. 4°.
- Marquart J.,** Fundamente israelitischer und jüdischer Geschichte. Göttingen. 1896. 8°.
- Meyer Ed.,** Die Entstehung des Judenthums. Eine geschichtliche Untersuchung. Halle, 1896. 8°.
- Nestle E.,** Prof. Septuagintastudien I. Ulm, 1886. 8°.
- Nübling Eugen,** Die Judengemeinden im Mittelalter, insbesondere die Reichstadt Wien. Ulm, 1896. 8°.

- Nuova antologia XVIII. (15 sett. — 1 ott) s. l. a.
- Palästina-Funde Nr. 1 das 104. Blatt aus dem Register des Thorschreibers von Jerusalem. Crefeld, 1897. 8°.
- Philonis Alexandrini opera supersunt ed. Wendland. Berlin, 1897. 8°. — ed Leop. Cohn. Berlin, 1897.
- Pollak M. Dr.**, A zsidók története Sopronban. Budapest, 1896. 8°.
- Resch Alfred**, Das Kindheitsevangeli-um nach Lucas und Mathaeus. Leipzig, 1897. 8°.
- Schwab Moïse**, vocabulaire de l'angeologie d'après les manuscrits hebreux de la bibliothèque nationale. Paris, 1897. 8°.
- Semitic studies in memory of Rev. Dr. Alex. Kohut ed by George Alex. Kohut. Berlin, 1897. 8°.
- Steinschneider Moritz**, Zusätze zu meinem bibliographischen Handbuch über die Literatur für hebr. Sprachkunde, Leipzig 1859. Leipzig, 1896. 8°.
- Stern M. Dr.**, Die israelitische Bevölkerung der deutschen Städte. III. Nürnberg im Mittelalter. Kiel 1894—96. 8°.
- Volck W. Dr.**, Heilige Schriften und Kritik. Erlangen-Leipzig, 1897. 8°.
- Weber Ferd. Dr.**, Jüdische Theologie auf Grund des Talmud und verwandter Schriften. 2. verb. Aufl. Leipzig, 1897. 8°.
- Wellhausen J.**, Der arabische Josippus. Berlin, 1897. 4°.
- Wobbermin G. Dr.**, Religionsgeschichtliche Studien zur Frage der Beeinflussung des Urchristenthums durch das antike Mysterienwesen. Berlin, 1896. 8°.

OR - ZSE
Könyvtára